

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

Pejzaż regionu

raport otwarcia

**Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczo-
środowiskowo-instytucjonalnej**

dr hab. Tomasz Papaj

dr Tomasz Heryszek

Katowice, kwiecień 2026

Spis treści

WPROWADZENIE	3
1. SPOŁECZEŃSTWO	7
1.1. WYZWANIA DEMOGRAFICZNE	7
1.2. KAPITAŁ LUDZKI I EDUKACJA	8
1.3. ZDROWIE PUBLICZNE	12
1.4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA I SEKTOR ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH.....	15
1.5. KULTURA.....	17
2. GOSPODARKA.....	19
2.1 TRANSFORMACJA STRUKTURY GOSPODARCZEJ	20
2.2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I INWESTYCJE.....	27
2.3 CYFRYZACJA GOSPODARKI	30
3. ŚRODOWISKO NATURALNE.....	34
3.1 JAKOŚĆ POWIETRZA	34
3.2 GOSPODARKA WODAMI I WODNO-KANALIZACYJNA	36
3.3 GOSPODARKA ODPADAMI.....	38
3.4 REWITALIZACJA TERENÓW POPRZEMYSŁOWYCH	40
4. SYSTEM INSTYTUCJONALNY	42
4.1 REFORMA SAMORZĄDOWA	42
4.2 FINanse JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO.....	44
4.3 PLANOWANIE PRZESTRZENNE I GOSPODARKA MIESZKANIOWA	48
4.4 INSTRUMENTY FINANSOWANIA ROZWOJU	50
PODSUMOWANIE.....	53
SPIS RYSUNKÓW.	54
SPIS TABEL.	55

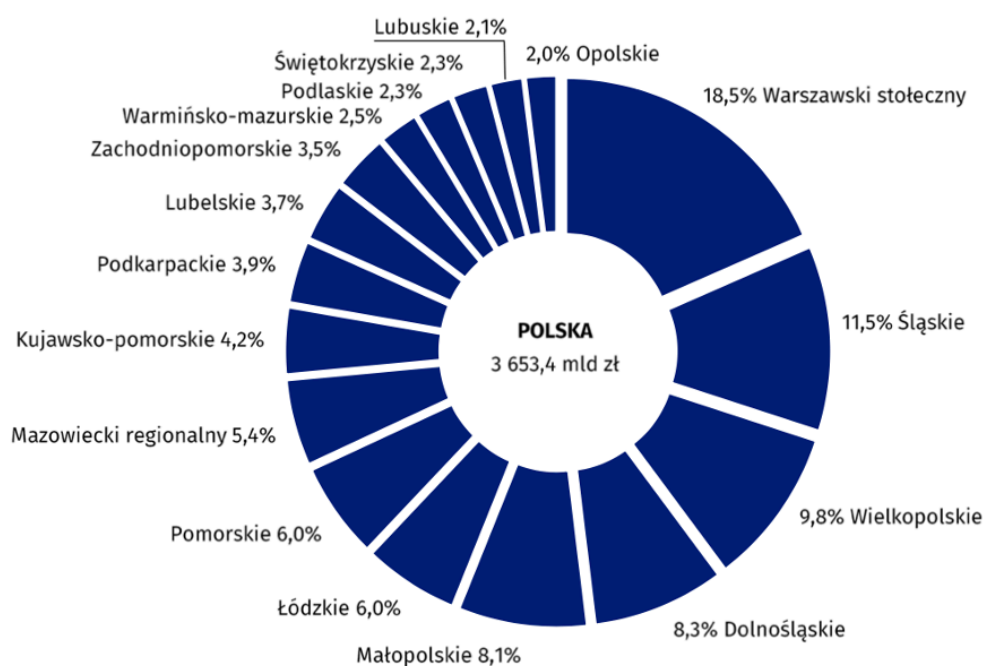
Wprowadzenie

Niniejszy raport jest opisem sytuacji województwa śląskiego w czterech kluczowych wymiarach: **społeczeństwa, gospodarki, środowiska naturalnego oraz systemu instytucjonalnego.**

Celem opracowania jest identyfikacja zarówno zasobów, jak i potencjałów endogenicznych regionu oraz strukturalnych barier jego dalszego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań dotyczących transformacji postindustrialnej.

Województwo śląskie zajmuje szczególną pozycję w krajowym układzie społeczno-gospodarczym. Jest jednym z największych, najbardziej zurbanizowanych i gospodarczo znaczących regionów w Polsce. W 2024 roku region wytworzył **11,5% produktu krajowego brutto (PKB) kraju.**

Rysunek 1. Udział regionów w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2024r. (ceny bieżące)

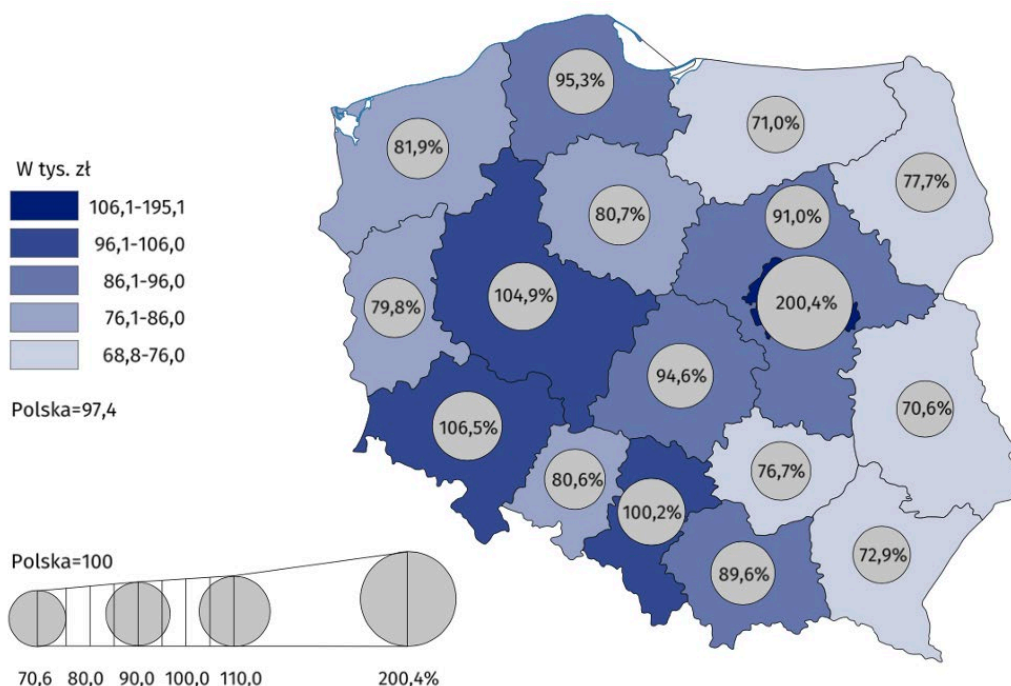

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2024-r-,8,8.html>.

Całe województwo śląskie osiągnęło wartość PKB per capita na poziomie 97 509 zł, co w relacji do średniej krajowej (Polska = 100) odpowiadało wskaźnikowi 100,2. Lokuje to województwo śląskie na czwartym miejscu wśród wszystkich regionów

NUTS-2 w Polsce, za regionem warszawskim stołecznym (200,4), dolnośląskim (106,5) oraz wielkopolskim (104,9)¹.

Rysunek 2. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca według regionów w 2024 r. (ceny bieżące)

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2024-r-,8,8.html>.

Analogicznie, dochody do dyspozycji brutto na 1 mieszkańca w sektorze gospodarstw domowych wyniosły w 2023 roku 58 777 zł, przekraczając średnią ogólnopolską 54 114 zł², co świadczy o relatywnie wysokim, średnim poziomie zamożności mieszkańców regionu. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt dysproporcji w poziomie zamożności pomiędzy poszczególnymi miastami, a nawet poszczególnymi dzielnicami miast takich jak Zabrze, Świętochłowice, Siemianowice czy Chorzów.

Jednocześnie region mierzy się z narastającymi wyzwaniami strukturalnymi. Do najistotniejszych z nich należą: postępująca depopulacja, konieczność przebudowy

¹<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2024-r-,8,8.html>.

² <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

gospodarki postindustrialnej, degradacja środowiska naturalnego, będąca spuścizną wieloletniej eksploatacji surowców, a także złożoność zarządzania wynikająca ze specyficznego układu 204 jednostek samorządu terytorialnego³. Szczególnym przejawem presji transformacyjnej jest malejące zatrudnienie w sektorach górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa, kurczenie się liczby przedsiębiorstw z otoczenia górniczego, relatywnie niższe dochody własne jednostek samorządu terytorialnego (JST) oraz brak pomysłów w zakresie wykorzystania wielu terenów pogórnich, wreszcie niewystarczające nakłady na zagospodarowanie terenów poprzemysłowych.

Kontekst transformacji energetycznej, wynikający z polityki klimatycznej Unii Europejskiej – w szczególności ze strategii Europejskiego Zielonego Ładu – stanowi zagrożenie dla dotychczasowej bazy ekonomicznej regionu. Z drugiej strony oczekuje się systemowej modernizacji i transformacji regionu. Przykładowym narzędziem wsparcia procesu transformacji pozostaje Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) w ramach perspektywy budżetowej UE 2021–2027, którego kontynuacja w kolejnym okresie programowania (2028–2035) jest aktualnie niepewna⁴. Geopolityczne turbulencje, w tym skutki konfliktu zbrojnego na Ukrainie oraz globalne zmiany w łańcuchach dostaw dodatkowo komplikują otoczenie decyzyjne podmiotów działających w regionie.

Jedna z odpowiedzi na zidentyfikowane luki strukturalne wskazuje na trzy komplementarne ścieżki odnowy przemysłowej. Pierwszą z nich jest wsparcie **przemysłu tradycyjnego** (górnictwo węgla kamiennego i koksowego, przemysł chemiczny), kolejną modernizacja **przemysłu dojrzałego** (hutnictwo, koksownictwo, sektor motoryzacyjny, w tym silniki elektryczne i hybrydowe), a trzecią dynamiczny rozwój **przemysłu wysokich technologii** (IT/ICT, usługi BPO/SSC, medycyna, odnawialne źródła energii – OZE)⁵.

Kierunek ten jest spójny z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Śląskiego 2030, która wskazuje pięć inteligentnych specjalizacji regionalnych: energetykę, medycynę, technologie informacyjne i komunikacyjne, przemysły wschodzące (mobilność, przemysły kreatywne) oraz zieloną gospodarkę⁶.

³ <https://www.gov.pl/web/mswia/baza-jst>.

⁴ https://funduszeue.slaskie.pl/web/guest/w/mechanizm_sprawiedliwej_transformacji.

⁵ Strategia Funduszu Transformacji Województwa Śląskiego S.A., Katowice 2025.

⁶ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030, Katowice 2021.

W wymiarze instytucjonalnym i politycznym skuteczna transformacja regionu wymaga rozstrzygnięcia klasycznego dylematu pomiędzy aktywnym interwencjonizmem państwowym, wywodzącym się z keynesowskiej koncepcji stymulowania popytu zagregowanego a liberalizmem gospodarczym, postulowanym przez szkołę chicagowską Milтона Friedmana. Doświadczenia europejskich regionów o podobnym profilu transformacyjnym – jak Zagłębie Ruhry w Niemczech czy Południowa Walia – wskazują, że efektywna przebudowa struktury gospodarczej wymaga aktywnej roli państwa jako animatora zmian, a także tworzenia przyjaznych warunków dla inicjatywy prywatnej. Działania te powinny być realizowane w ramach szerokiego aliansu: rządu, samorządów terytorialnych (gmin, powiatów, województwa, Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii), przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych. Warto jednak zaznaczyć, że model niemieckiego odejścia od przemysłu ciężkiego w Zagłębiu Ruhry był bardzo kosztowny, wywołał określone, negatywne skutki społeczne w postaci wzrostu bezrobocia, obniżenia dochodu gospodarstw domowych oraz nieadekwatnej do oczekiwanej aktywizacji gospodarczej starzejącego się społeczeństwa, by po długim relatywnie okresie przynieść korzyści w postaci przemodelowania miast (przykład Essen) z formatu przemysłowego w format usługowy. Z podobnym modelem transformacji, liczonym w dekadach, będziemy najpewniej mieli do czynienia w województwie śląskim.

Jak głosi łacińska sentencja – *Fortis fortuna adiuvat* – odwaga i zdecydowane działanie są warunkiem koniecznym powodzenia każdego procesu zmiany. Województwo śląskie dysponuje ku temu odpowiednim kapitałem: wielowiekowymi tradycjami przemysłowymi, wykwalifikowanymi kadrami oraz rozwiniętą infrastrukturą. Wyzwaniem strategicznym pozostaje przekształcenie tych zasobów endogenicznych w impulsy prorozwojowe, realizowane w ramach spójnej i długofalowej strategii regionalnej.

1. Społeczeństwo

1.1. Wyzwania demograficzne

Województwo śląskie doświadcza jednego z najpoważniejszych kryzysów demograficznych w Polsce. Według prognoz GUS z 2023 roku do 2040 r. region może utracić nawet 461 tys. mieszkańców, jak wynika z porównania danych z 2022r tj. 4 347 tys. mieszkańców do niespełna 3 886 tys.⁷. Najnowsze dane dotyczące liczby ludności województwa śląskiego wskazują, że w końcu czerwca 2025 r. wyniosła ona 4 275 tys. osób. W porównaniu z końcem czerwca 2024 r. liczba ludności zmniejszyła się o 0,7%. Spadek ten dotyczył mieszkańców przede wszystkim mieszkańców miast (o 0,8% mniej) niż wsi (o 0,2% mniej)⁸. Przyrost naturalny (stan 2024r.) wynosi - 6,05 ‰ i jest znacząco niższy od średniej krajowej wynoszącej - 4,17 ‰⁹. Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały dodatkowo wzmacnia trend depopulacyjny¹⁰. Migracje dotyczą przede wszystkim ludzi młodych i wykształconych, co generuje ryzyko trwałego odpływu kapitału ludzkiego. Zjawisko to określane jest jako brain drain. Zjawisko to stwarza zagrożenie dla konkurencyjności regionalnej gospodarki w perspektywie dekadowej, zwłaszcza w kontekście transformacji energetyczno-przemysłowej.

Spadek liczby ludności jednak w mniejszym stopniu spowodowany jest ujemnym saldem migracji a w większym stopniu ujemnym przyrostem naturalnym.

Struktura wiekowa mieszkańców ulega systematycznemu starzeniu. Odsetek osób w wieku 65 lat i powyżej wynosił w 2022 roku 21%, a w 2030 roku ma to być 24% a w 2040 roku 27%¹¹. Generuje to rosnącą presję na systemy zabezpieczenia społecznego i rynek pracy.

⁷GUS, Prognoza ludności na lata 2023–2060, Warszawa 2023, s. 43.

⁸ Urząd Statystyczny w Katowicach, Ludność w województwie śląskim w I półroczu 2025 r., Katowice 2025.

⁹ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/pages/regionalareas/AtlasRegionowBDL.aspx>.

¹⁰ Urząd Statystyczny w Katowicach, Ludność w województwie śląskim w I półroczu 2025 r., Katowice 2025, s.1.

¹¹ GUS, Prognoza ludności na lata 2023–2060, Warszawa 2023, s. 46.

Prognozy wskazują, że bez aktywnej polityki publicznej w zakresie luki depopulacyjnej a w szczególności polityki prorodzinnej kurczenie się populacji regionu będzie postępować niezależnie od koniunktury. Model atrakcyjności osiedleńczej regionu wymaga przebudowy.

Tabela 1 Kluczowe wskaźniki demograficzne i społeczno-gospodarcze woj. śląskiego na tle Polski.

Wskaźnik	Śląskie	Polska
Liczba ludności (tys.)	4 275 (2025)	37 635 (2023)
Przyrost naturalny (‰)	- 6,05	- 4,17
Saldo migracji wewnętrznych (‰)	- 0,7	nd.
Odsetek osób 65+ (%)	21,0 (2022)	18,6
Prognozowany ubytek do 2040 (tys.)	- 461	- ok. 2 900
Stopa bezrobocia rejestrowanego (%)	3,6	5,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych 2024; Urząd Statystyczny w Katowicach, opracowanie własne.

1.2. Kapitał ludzki i edukacja

W końcu 2024 roku liczba pracujących w gospodarce narodowej wyniosła 1698,3 tys. osób. Była ona o 0,4% niższa, niż w 2023 roku. Jak wskazano na 1000 osób przypadało 396 pracujących, natomiast średnia ich wieku wyniosła 42,8 roku, a medianę wieku określono na 43 lata, co sygnalizuje zaawansowane starzenie się zasobów pracy.¹² Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2024 r. wyniosła natomiast 3,6%, co lokuje województwo poniżej średniej krajowej (5,1%)¹³.

¹² Rynek pracy w województwie śląskim w 2024 r., Urząd Statystyczny w Katowicach.

¹³ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/pages/regionalareas/AtlasRegionowBDL.aspx>.

Tabela 2 Zróżnicowanie stopy bezrobocia rejestrowanego w wybranych jednostkach terytorialnych województwa śląskiego (2024).

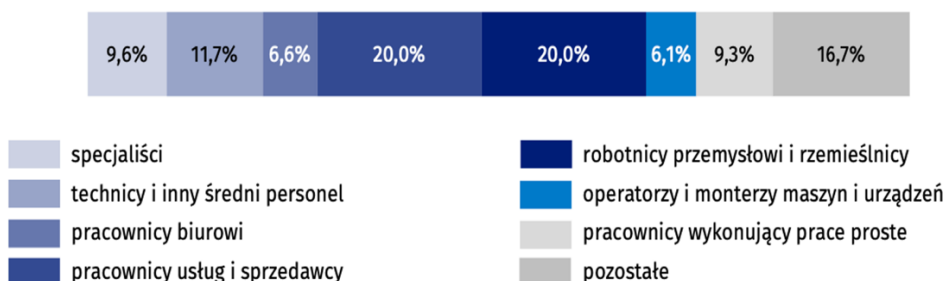
Jednostka terytorialna	Stopa bezrobocia rejestrowanego (2024)
Katowice (miasto na prawach powiatu)	1,7%
Gliwice (miasto na prawach powiatu)	3,2%
Bytom (miasto na prawach powiatu)	7,9%
Powiat częstochowski	6,4%
Powiat lubliniecki	5,2%
Powiat żywiecki	5,7%
ŚREDNIA woj. śląskiego	3,6%
ŚREDNIA krajowa	5,1%

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych 2024; Urząd Statystyczny w Katowicach, opracowanie własne.

Pozornie korzystny wskaźnik agregowany maskuje jednak znaczące dysproporcje powiatowe. Przykładowo bezrobocie w miastach na prawach powiatu wyniosło w miastach takich jak: Katowice – 1,7%, Gliwice – 3,2%, a Bytom aż 7,9%, podczas gdy w powiatach ziemskich było to np. w częstochowskim - 6,4%, lublinieckim 5,2% a żywieckim - 5,7%.¹⁴

Struktura zarejestrowanych bezrobotnych ze względu na zawody jest znacznie zróżnicowana.

Rysunek 3. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według grup zawodowych w 2024 r. Stan na dzień 31 grudnia 2024 r.

Źródło: Rynek pracy w województwie śląskim w 2024 r., Urząd Statystyczny w Katowicach.

¹⁴ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/pages/regionalareas/AtlasRegionowBDL.aspx>.

W sferze innowacyjności i badań regionalna pozycja województwa śląskiego jest wyraźnie słabsza, niż wskazywałby potencjał jego bazy akademickiej.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) jako procent regionalnego PKB wyniosły w 2024 r. zaledwie **0,89%**, podczas gdy średnia krajowa to 1,41%, a unijna – 2,24%.¹⁵ Nakłady B+R per capita kształtowały się na poziomie **932,3 zł** wobec 1 409 zł średniej krajowej, lokując region na **6. miejscu** spośród 16 województw.¹⁶

Tabela 3. Wskaźniki działalności B+R województwa śląskiego na tle kraju i UE (2023/2024).

Wskaźnik (2023/2024)	Śląskie	Polska / UE
Nakłady B+R jako % PKB	0,89%	1,41% / 2,24% (UE)
Nakłady B+R na 1 mieszkańca (zł)	932,3	1 409,0
Pozycja wśród województw (B+R per capita)	6. miejsce	śr. krajowa
Liczba podmiotów prowadzących B+R	~900	~7 300
Liczba patentów (EPC, aktywne)	13 170	198 200

Źródło: GUS, BDL; NCBR; opracowanie własne.

Szczególnie niepokojący jest wskaźnik liczby aktywnych patentów w europejskim systemie (EPC): województwo śląskie dysponowało **13 170 aktywnymi patentami EPC** wobec 198 200 w skali całego kraju¹⁷. Liczba podmiotów prowadzących działalność B+R wyniosła ok. 900 (przy 7 300 w Polsce).

W 2024 roku województwo śląskie odnotowało 439 innowacyjnych rozwiązań w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej (UPRP), co stanowi około 13% wszystkich zastosowań krajowych (Polska: 3 363). Wśród wymienionych podmiotów były m.in. podmioty gospodarcze (131 zgłoszeń), natomiast osoby fizyczne dokonały 63 zgłoszenia.

¹⁵ <https://www.gov.pl/web/ncbr/projekty-br-w-polsce--dashboard>

¹⁶ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/pages/regionalareas/AtlasRegionowBDL.aspx>.

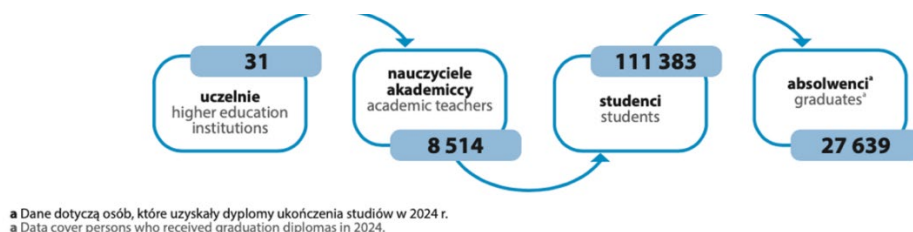
¹⁷ <https://www.gov.pl/web/ncbr/projekty-br-w-polsce--dashboard>.

W zakresie udzielonych patentów region posiadał 239 patentów ogółem (wobec 2 000 w skali kraju, tj. ok. 12% udziału). Wśród nich było 152 patentów jednostek naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutów badawczych oraz szkół wyższych, 78 jednostek gospodarczych, a jedynie 9 przypadało na osoby fizyczne. Wskaźnik zgłoszeń wynalazków w UPRP na 1 milion mieszkańców dla województwa śląskiego wyniósł 102,0 przekraczający tym samym średnią krajową 89,5¹⁸.

Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, w województwie śląskim wynosił 29,4%, co jest wartością zbliżoną do średniej krajowej, która była na poziomie 29,7%.

Udział natomiast nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach województwa śląskiego w nakładach krajowych wyniósł 8,3%¹⁹. Mając na uwadze, że region wytwarza 11,5% PKB i posiada potencjał gospodarczy, wartość ta sugeruje niedoinwestowanie w działaniu badawczo-rozwojowym w odniesieniu do możliwości strukturalnych regionu.

Rysunek 4. Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2024/2025.

Źródło: *Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach, s.10.*

Region posiada silną bazę akademicką (np. Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski, Śląski Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach), jednak komercjalizacja badań i współpraca nauki z biznesem pozostają niewystarczające. W 2024 roku liczba studentów uczelni wyższych w województwie śląskim wyniosła 282 osoby na 10 000 ludności wobec 341 w skali kraju. W grupie wiekowej 19–24 lata liczba studentów wyniosła 5 339 osób w województwie śląskim, przy średnich wartościach krajowych 6 009 osób. Wskaźnik uczestników studiów podyplomowych i doktoranckich na 1 000

¹⁸ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

¹⁹ Ibidem.

mieszkańców w 2024 roku wyniósł w województwie śląskim 2,8 osoby wobec 4,8 osoby dla polskiego społeczeństwa. Wartość regionalna zatem stanowi tylko 58% wartości ogólnopolskiej²⁰.

Jednym z głównych czynników hamujących rozwój sektorów zaawansowanych technologicznie jest niedopasowanie kompetencji absolwentów do potrzeb nowoczesnej gospodarki.

Transformacja energetyczna i cyfryzacja przemysłu (Przemysł 4.0) generują rosnące zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu automatyki, sztucznej inteligencji, zielonej energetyki i cyberbezpieczeństwa. Tymczasem kierunki techniczne są od wielu lat mniej chętnie wybierane niż kierunki humanistyczne i społeczne. Wydaje się, iż w perspektywie rosnącego znaczenia wykorzystywania sztucznej inteligencji, część obecnych pracowników oraz znacząca część absolwentów kierunków społecznych, będzie miała problem ze znalezieniem adekwatnej do wykształcenia pracy zawodowej.

1.3. Zdrowie publiczne

Wyzwania w zakresie zdrowia publicznego stanowią jedną z kluczowych determinant jakości życia w województwie śląskim. Wyniki analiz wskazują na systematycznie coraz gorszy stan zdrowia mieszkańców regionu w porównaniu ze średnią krajową. Wśród wskaźników umieralności przekraczających średnią ogólnopolską wyróżniają się negatywnie:

- zgony z powodu chorób układu krążenia (na 100 tys. ludności),
- zgony z powodu nowotworów ogółem (na 100 tys. ludności),
- zgony z powodu nowotworów złośliwych (na 100 tys. ludności),
- zgony z powodu chorób układu trawiennego ogółem (na 1 000 ludności)²¹.

Wyższe wskaźniki umieralności w kategoriach cywilizacyjnych (krążenie, nowotwory) są konsekwencją kumulacji negatywnych czynników środowiskowych, charakterystycznych dla regionu poprzemysłowego.

²⁰ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

²¹ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

Tabela 4. Wybrane wskaźniki zdrowia publicznego – porównanie województwa śląskiego i Polski.

Wskaźnik zdrowotny	Śląskie	Polska
Wskaźnik lekarzy na 10 tys. mieszkańców (2023)	38,3	36,5
Lekarze z prawem wyk. zawodu (2019)	18 211 (12,07%)	kraj=100%
Zgony – choroby układu krążenia (na 100 tys.)	445	400,2
Zgony – nowotwory ogółem (na 100 tys.)	329,7	293,6
Zgony – nowotwory złośliwe (na 100 tys.)	299,7	265,4
Zgony – choroby ukl. trawiennego (na 1 000)	0,671	0,523

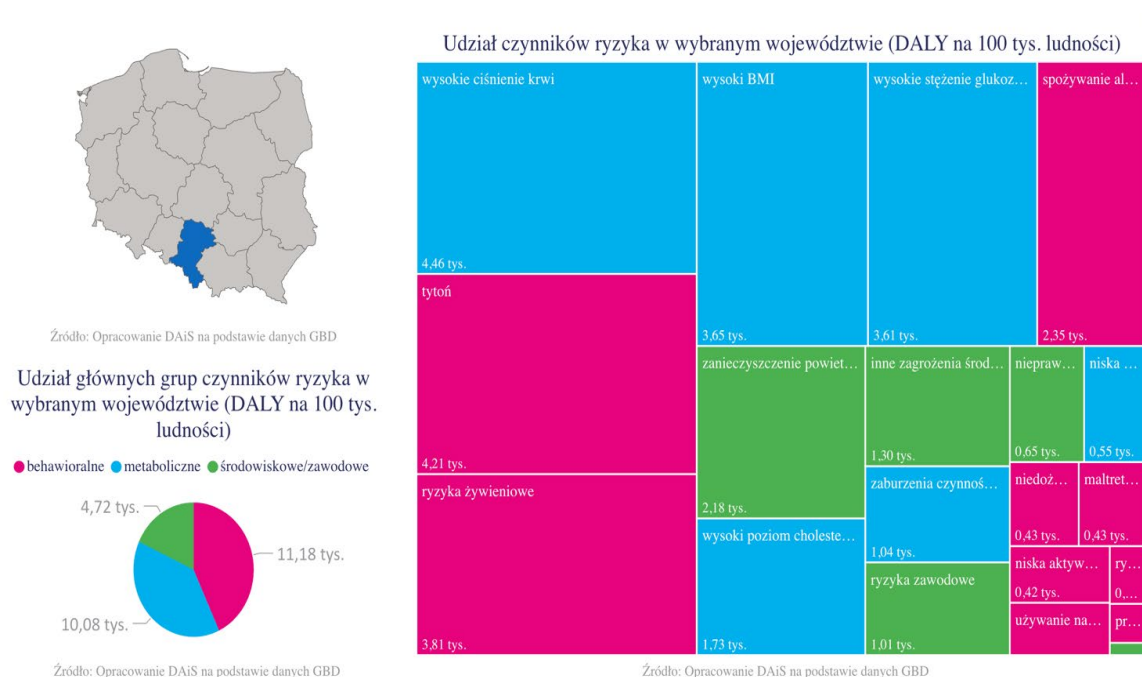
Źródło: GUS, BDL; Diagnoza strategiczna do dokumentu pn. Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, 2021, s.109, Województwo śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach; opracowanie własne.

Województwo śląskie charakteryzuje się wyjątkowo silnym powiązaniem pomiędzy jakością środowiska a stanem zdrowia populacji. Zanieczyszczenie powietrza – jedno z najwyższych w Europie, generowane m.in. przez emisje z sektora przemysłu ciężkiego i niskiej emisji komunalnej – stanowi jeden z istotnych środowiskowych czynników ryzyka zdrowotnego. Ekspozycja na pyły PM_{2,5} i PM₁₀, tlenki azotu oraz benzo(a)piren oddziałuje na podwyższoną zachorowalność na choroby układu oddechowego, krążenia i nowotwory. Wśród czynników ryzyka zdrowotnego o charakterze metabolicznym można wskazać przede wszystkim ma wysokie ciśnienie krwi, a o charakterze behawioralnym na tytoń i ryzyka żywieniowe²². Do kluczowych determinant społecznych oddziałujących na ryzyka zdrowotne należą ubóstwo energetyczne, niska aktywność fizyczna, ograniczona dostępność zdrowej żywności oraz nierówności dochodowe.

²² <https://basiw.mz.gov.pl/mapy-informacje/mapa-2022-2026/analizy/czynniki-ryzyka-i-profilaktyka/>.

W 2019 r. województwo śląskie dysponowało 18 211 lekarzami z prawem wykonywania zawodu, co stanowiło 12,07% ogółu lekarzy w Polsce i lokowało region na drugiej pozycji krajowej (po województwie mazowieckim – 18,14%)²³. Wskaźnik nasycenia kadry lekarską wyniósł w 2023 r. 38,3 lekarzy na 10 tys. mieszkańców, przewyższając średnią krajową wynoszącą 36,5²⁴. Pomimo tych korzystnych wskaźników ilościowych, rozmieszczenie kadry medycznej jest silnie zurbanizowane, co generuje trudności w dostępie do usług zdrowotnych na obszarach peryferyjnych.

Rysunek 5. Udział czynników ryzyka zdrowotnego na przykładzie województwa śląskiego.

Źródło: <https://basiw.mz.gov.pl/mapy-informacje/mapa-2022-2026/analizy/czynniki-ryzyka-i-profilaktyka/>.

Brak zintegrowanej, skoordynowanej opieki zdrowotnej pogłębia nierówności w dostępie do usług medycznych. Długi czas oczekiwania na świadczenia specjalistyczne, niedostateczna opieka środowiskowa i psychiatryczna oraz nierównomierne rozmieszczenie placówek w ramach sieci szpitali stanowią systemowe bariery dostępności.

²³ Diagnoza strategiczna do dokumentu pn. Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego 2030, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, 2021, s.109.

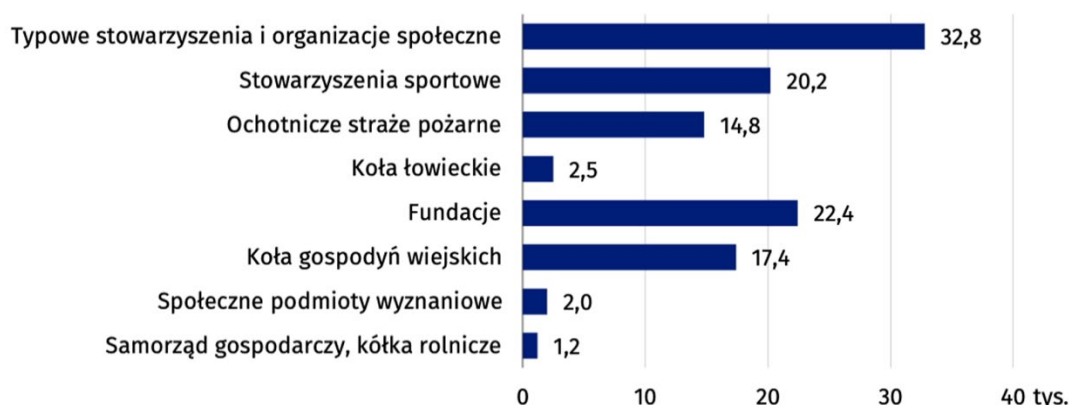
²⁴Województwo śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach; https://sdg.gov.pl/statistics_nat/3-2-a/

Szczególnie dotkliwa jest sytuacja na obszarach zdegradowanych gdzie kumulacja problemów społecznych, zdrowotnych i środowiskowych tworzy zjawisko wielowymiarowej deprywacji. Wzmocnienia wymagają programy profilaktyczne, badania przesiewowe oraz telemedycyna jako narzędzie wyrównywania dostępu.

1.4. Partycypacja społeczna i sektor organizacji pozarządowych

W skali kraju w 2024 r. swoją działalność prowadziło 113,1 tys. organizacji pozarządowych, co stanowiło wzrost o 7,7% w stosunku do 2023 r. Dominującą formą organizacyjną były stowarzyszenia i organizacje społeczne, fundacje oraz stowarzyszenia sportowe²⁵.

Rysunek 6. Organizacje pozarządowe według rodzaju w 2024 r.

Źródło: Działalność organizacji pozarządowych w 2024 r., GUS, Warszawa 2025.

Województwo śląskie z 9,2 tys. organizacji pozarządowych w 2024 r. lokuje się na 4. miejscu w Polsce pod względem liczby bezwzględnej.^[14] Jednakże po przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców region wypada zdecydowanie najgorzej spośród wszystkich województw, co świadczy o relatywnym niedoborze aktywności obywatelskiej w stosunku do potencjału demograficznego²⁶.

²⁵ Działalność organizacji pozarządowych w 2024 r., GUS, Warszawa 2025, s. 1

²⁶ Ibidem.

Tabela 5. Liczba organizacji pozarządowych i wskaźnik na 10 tys. mieszkańców – wybrane województwa (2024).

Województwo	Liczba NGO (2024)	Pozycja (NGO/10 tys.)	NGO na 10 tys. mieszkańców
Śląskie	9 200	4. miejsce	25,0 i mniej
Mazowieckie	18 500	1. miejsce	33,7
Wielkopolskie	11 500	2. miejsce	30,1 -35,0
Małopolskie	10 500	3. miejsce	30,1 -35,0
Polska (ogółem)	113 100		30,2

Źródło: Działalność organizacji pozarządowych w 2024 r., GUS, Warszawa 2025; opracowanie własne.

Budżety obywatelskie (BO) funkcjonują we wszystkich 19 miastach na prawach powiatu województwa śląskiego jako konsekwencja zapisów ustawy o samorządzie gminnym, a także w wielu mniejszych gminach²⁷. Mechanizm ten stanowi istotny instrument partycypacji bezpośredniej. Jednak średnia frekwencja w głosowaniach BO w 2025 r. wyniosła zaledwie 12% uprawnionych mieszkańców, przy rozpiętości od 3,6% (najniższa) do 25,5% (najwyższa)²⁸. Tak niski poziom uczestnictwa wskazuje na ograniczone wykorzystanie potencjału partycypacyjnego i niedostateczne zaangażowanie kapitału społecznego.

Tabela 6. Frekwencja w głosowaniach na budżety obywatelskie w wybranych miastach województwa śląskiego (2025).

Miasto	Frekwencja w głosowaniu BO 2025	Ocena zaangażowania
Jaworzno	25,5%	wysoka
Katowice	14,8%	średnia
Gliwice	14,1%	średnia
Sosnowiec	11,7%	niska

²⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95 z późn.zm.

²⁸ Budżet obywatelski 2025 w śląskich miastach na prawach powiatu Procedury a zaangażowanie mieszkańców. Raport opracowany przez zespół stowarzyszenia Centrum Rozwoju Inicjatyw społecznych CRIS, 2025, s. 13

Miasto	Frekwencja w głosowaniu BO 2025	Ocena zaangażowania
Ruda Śląska	8,3%	niska
Mysłowice	5,3%	bardzo niska
Bielsko-Biała	3,6%	bardzo niska
Średnia (19 miast na prawach powiatu)	12%	niska

Źródło: Budżet obywatelski 2025 w śląskich miastach na prawach powiatu. Raport CRIS, Katowice 2025, s. 20.

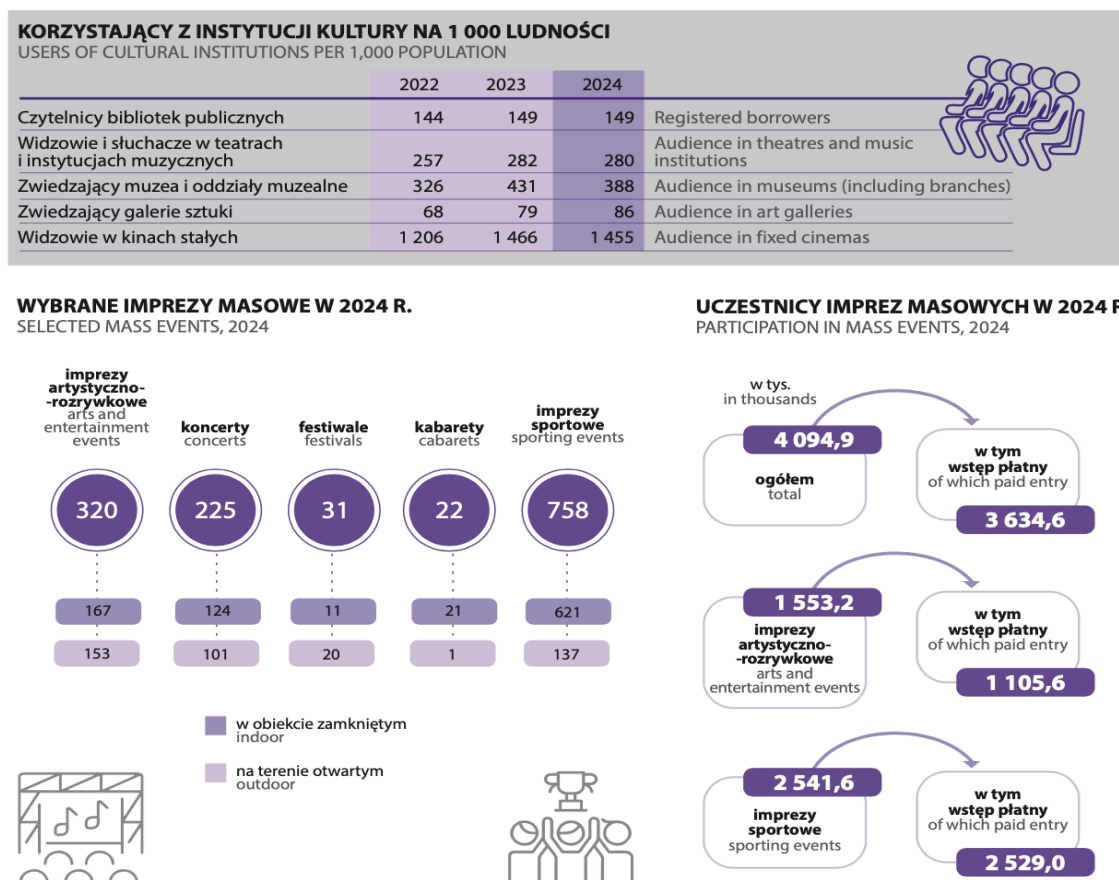
Inicjatywy lokalne (IL) i crowdfunding publiczny są w województwie śląskim wykorzystywane w niewystarczającym stopniu. Analiza danych Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW-CRSO)²⁹ wskazuje, że region – mimo swojego potencjału demograficznego i gospodarczego – pozostaje w tyle pod względem aktywności aplikacyjnej w trybach dotacyjnych wspierających partycypację lokalną. Konieczne jest wdrożenie systemowych mechanizmów animacji społecznej i wsparcia instytucjonalnego dla rozwijania tych form partycypacji.

1.5. Kultura

Aktywność kulturalna mieszkańców województwa śląskiego jest wielowymiarowa. Struktura sieci bibliotecznej pozostaje nieco niższa niż przeciętna dla Polski. W województwie jest to 1,7 biblioteki publicznej na 10 000 mieszkańców wobec 2,0 na poziomie ogólnopolskim. W zakresie czytelnictwa w województwie śląskim odnotowano wskaźnik 149 bibliotek publicznych na 1 000 mieszkańców przy 143 na 1000 mieszkańców w Polsce. Liczba odwiedzin w bibliotekach publicznych wyniosła w 2024 roku 1 642 osoby na 1 000 ludności, przewyższając wartość ogólnopolską na poziomie 1 576.

²⁹ <https://niw.gov.pl/o-niw/mapa-dotacji/>

Rysunek 7. Aktywność kulturalna w województwie śląskim w 2024 r.

Źródło: Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach, s.23.

W przypadku uczestników zajęć prowadzonych przez teatry i instytucje muzyczne, muzea oraz centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 ludności województwo śląskie ma niższy wskaźnik bo wynoszący 73 natomiast w Polsce jest to 91.

Zwiedzający wystawy w muzeach i galeriach sztuki na 1000 ludności w województwie to 474 w 2024 r.³⁰.

Szczególnie interesujące są dane dotyczące udziału w masowych imprezach artystyczno-rozrywkowych. Wskaźnik dla województwa śląskiego określony na 361 uczestników na 1000 ludności jest wyższy, wobec 322 dla Polski ogółem³¹.

³⁰ Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach, s.23

³¹ GUS, Bank Danych Lokalnych 2024; Urząd Statystyczny w Katowicach

Łącznie w 2024 roku w województwie zorganizowano 320 imprez artystyczno-rozrywkowych, 225 koncertów, 31 festiwali, 22 kabaretów oraz 758 imprez sportowych. Przy czym ogólna liczba uczestników masowych wyniosła 4 094,9 tys. osób, z czego aż 3 634,6 tys. (tj. ponad 88%) na platformach płatnych. Dominujące pod względem frekwencji były imprezy sportowe – 2 541,6 tys. uczestników, z których 2 529,0 tys. nabyło bilety wstępu³². Może to dotyczyć silnego zakorzenienia w kulturze kibicowania jako wyrazu tożsamości i tradycji regionu.

Województwo śląskie prezentuje profil kulturowy charakterystyczny dla silnego zurbanizowanego i metropolitalnego regionu.

2. Gospodarka

Proces rozwoju przemysłu ciężkiego rozpoczął się na terenach obecnego województwa śląskiego już XVII wieku. Około 1657 roku w Murckach, obecnej dzielnicy Katowic odkryto pierwsze pokłady węgla kamiennego. Znaczenie wydobywania tego surowca, początkowo eksploatowanego metodą odkrywkową z płytkich złóż, nabrało znaczenia od około XVIII wieku, w związku z rozwojem hutnictwa. Przemysł ciężki w największym stopniu stanowił o sile regionu Górnego Śląska w XIX wieku, zasoby przemysłowe były przedmiotem sporów i konfliktów zbrojnych w XX wieku, ostatecznie po zakończeniu II WŚ na mocy ustaleń konferencji jałtańskiej wszystkie zasoby, wraz z infrastrukturą przemysłową znalazły się w obszarze Polski. Województwo śląskie w czasach PRL stało się najważniejszym obszarem gospodarczym w odbudowywanym po wojnie kraju, węgiel kamienny natomiast – od około 1950 do 2015 roku stał się głównym towarem eksportowym, generując w okresie PRL dewizy służące w latach 50-tych odbudowie powojennej Polski. Równolegle do przemysłu górniczego rozpoczął się rozwój energetyki konwencjonalnej, źródła te zaspokajały rosnący popyt wewnętrzny, zwłaszcza, że na terenie województwa śląskiego powstawały nowe zakłady związane z hutnictwem (w tym Huta Katowice), rozwijały się przedsiębiorstwa eksploatujące kolejne, nowo odkrywane złoża węgla, którego Polska stała się głównym producentem w Europie i na

³² Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach, s.23

świecie. Równolegle powstawało całe zaplecze przemysłowe i naukowe, nastawione na realizację potrzeb przemysłu ciężkiego. Nadwyżki ze sprzedaży węgla generowały silny strumień finansowania, dzięki któremu województwo śląskie stawało się najnowocześniejszym obszarem Polski, powstawały ośrodki sanatoryjne, szpitale i kliniki, tworząc załóżek dzisiejszego sektora usług medycznych, w wyniku silnej migracji wewnętrznej powstawały nowe osiedla mieszkaniowe, centra kultury, ośrodki narciarskie, miejsca rekreacyjne i wypoczynkowe, zaś region centralny stał się miejscem o najwyższej średniej zarobków w Polsce. Implikowało to na wskaźniki konsumpcji indywidualnej gospodarstw domowych oraz wzrost stopnia zamożności. Z perspektywy czasu można zaryzykować stwierdzenie, że negatywnym aspektem związanym z szybkim, powojennym rozwojem przemysłu węglowego stały się objawy choroby holenderskiej. Co prawda południe województwa, zwłaszcza dawne województwo bielskie to silny rozwój branży motoryzacyjnej, dawne tereny województwa częstochowskiego to hutnictwo oraz rolnictwo, jednak na obecny kształt województwa z perspektywy gospodarczej największy wpływ wciąż mają zaszłości wynikające z gospodarki nakazowo – rozdzielczej, centralnego planowania (vide Huta Częstochowa i branża motoryzacyjna w okolicach Bielska – Białej).

2.1 Transformacja struktury gospodarczej

Od okresu przemian gospodarczych lat 90 – tych, województwo śląskie zmienia swoją strukturę i tkankę gospodarczą. Celem zróżnicowania przemysłowego oraz dywersyfikacji produkcji, w związku z wyczerpywaniem się rentownych eksploatacyjnie pokładów węgla, powstawały specjalne strefy gospodarcze, mające na celu generowanie zróżnicowanych miejsc pracy oraz przede wszystkim równomierne rozłożenie akcentów gospodarczych w województwie. Dzięki napływowi kapitału zagranicznego, a w mniejszym stopniu dzięki inwestycjom krajowym, na terenie stref i podstref przemysłowych (KSSE) powstało wiele nowych przedsiębiorstw, generujących nie tylko miejsca pracy, ale również implikujących rozwój technologiczny w branżach maszynowej, motoryzacyjnej, wysokich technologii, IT i innych. Finalnie województwo śląskie, funkcjonujące w warunkach rozłożonej w latach transformacji przemysłowej, za 2024 rok wygenerowało produkt krajowy brutto na poziomie 419 348 mln zł, co odpowiada 11,5% PKB Polski (3 653 432 mln zł). PKB per capita (na mieszkańca województwa śląskiego)

wyniósł 97 509 zł (Polska = 100,2), plasując region dopiero na czwartej pozycji, po województwach: warszawskim stołecznym (200,4), dolnośląskim (106,5) i wielkopolskim (104,9). Mimo relatywnie wysokiego poziomu bezwzględnego, przyrost PKB w 2024 r. wyniósł zaledwie 3,6% – najniższą wartość spośród wszystkich województw przy średniej krajowej wynoszącej 7,0%³³. Luka dynamiczna wskazuje na pogłębiające się ryzyko postępującej peryferializacji gospodarczej. Z pewnością polityka gospodarcza, uwzględniająca przemysł i usługi powinna stać się przedmiotem zainteresowania i gruntownej przebudowy.

Tabela 7. Kluczowe wskaźniki makroekonomiczne województwa śląskiego na tle Polski (2024).

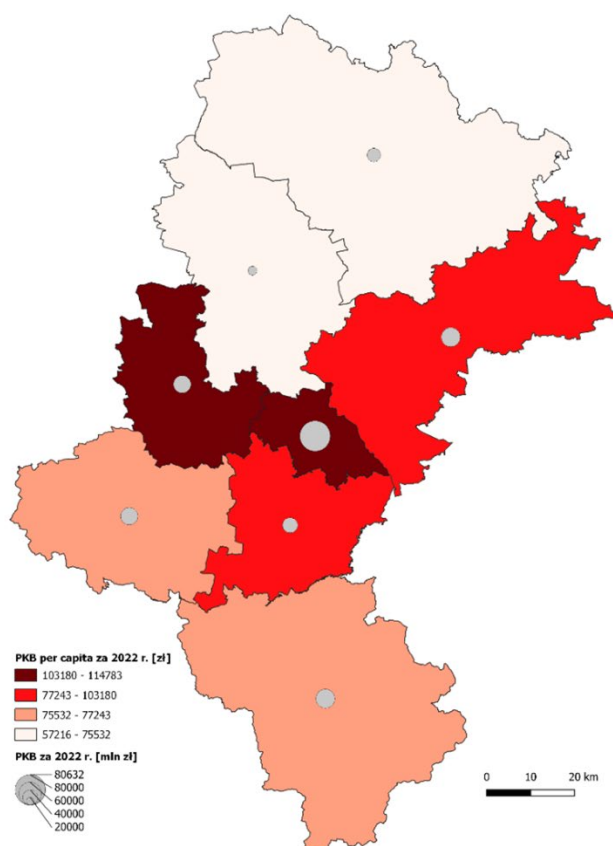
Wskaźnik	Śląskie (2024)	Polska (2024)
PKB ogółem (mln zł)	419 348	3 653 432
Udział w PKB Polski (%)	11,5%	100%
PKB per capita (zł)	97 509	97 309
PKB per capita (Polska=100)	100,2	100,0
Przyrost PKB 2023–2024 (%)	3,6%	7,0% (śr.)
Miejsce w rankingu regionalnym	4. (per capita)	—

Źródło: GUS, *Wstępne szacunki produktu krajowego brutto w przekroju regionów w 2024 r.*, stat.gov.pl, 2025.

Dawne akcenty gospodarcze są dostrzegane w województwie śląskim również aktualnie. Centralny okręg województwa, będący największym skupiskiem mieszkańców w ramach Aglomeracji górnośląskiej generuje najwyższy poziom dochodu. Zróżnicowany poziom wskaźnika PKB i PKB per capita w poszczególnych podregionach województwa śląskiego zaprezentowany jest na rysunku 8.

³³<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/rachunki-regionalne/wstepne-szacunki-produktu-krajowego-brutto-w-przekroju-regionow-w-2024-r-,8,8.html>

Rysunek 8. PKB i PKB per capita w podregionach województwa śląskiego w 2022 roku.

Źródło: Raport o stanie województwa za 2024 rok, Załącznik do Uchwały Zarządu Województwa Śląskiego Nr 1077/82/VII/2025 z dnia 21.05.2025 r., Katowice 2025, s.20.

Jednocześnie, zaznaczyć należy, że województwo śląskie, niezależnie od postępujących zmian, nadal, w wielu miejscach ma charakter regionu przemysłowego, opartego zwłaszcza na przemyśle ciężkim, szybko kurczącym się górnictwie i hutnictwie, na przemyśle maszynowym, precyzyjnym, przetwórstwie czy przemyśle motoryzacyjnym. Województwo śląskie głównie dzięki silnej wciąż działalności przemysłowej jest na drugim miejscu pod względem zużycia energii elektrycznej w Polsce.

Tabela 8. Zużycie energii elektrycznej w sektorze przemysłu w województwie śląskim w GWh.

Rok	2022	2023	2024
Zużycie w GWh	9 115	8 691	8 378

Źródło: GUS, svs.stat.gov.pl/12/64/134.

Tak duże skupienie przemysłu determinować powinno refleksję w zakresie utrzymania stabilnych źródeł energii blisko odbiorców, zwłaszcza w sytuacji budowy źródeł odnawialnych, w tym farm wiatrowych na Morzu Bałtyckim, co generować będzie koszty przesyłu i strat energii.

Tabela 9. Zużycie energii elektrycznej w sektorze przemysłu w 2024 r.– porównanie w GWh.

Rok 2024	mazowieckie	śląskie	małopolskie	łódzkie	wielkopolskie
Zużycie w GWh	9 558	8 378	4 454	4 450	4 421

Źródło: GUS, svs.stat.gov.pl/12/64/134.

Województwo śląskie, ze względu na liczbę gospodarstw domowych, plasuje się w czołówce województw o najwyższej konsumpcji energii przez konsumentów indywidualnych, co istotne, w 2022 roku mieszkańcy zużyli 3 379 GWh, w 2023 – 3 419 GWh, a w 2024 roku aż 3 795 GWh energii elektrycznej. Zwiększenie konsumpcji energii przez konsumentów wynika najprawdopodobniej ze wzrostu zamożności i zmiany struktury koszyka konsumpcyjnego, a także m.in. wskutek wzrostu elektromobilności oraz zmian w systemach grzewczych budynków mieszkalnych, zwiększających udział pomp ciepła i innych technologii opartych na energii elektrycznej.

Analiza wymiany handlowej wskazuje na wysoką otwartość eksportową śląskich przedsiębiorstw. Według danych Krajowej Administracji Skarbowej udział województwa w eksporcie Polski wynosił w 2019 roku **12%** (120,4 mld zł z łącznej wartości 1 005 mld zł). Zarejestrowanych było 4 874 eksporterów, stanowiących 10,5% ogółu eksporterów krajowych – niemal co ósma złotówka zagranicznej sprzedaży Polski pochodziła z regionu³⁴.

Dominujące kierunki eksportowe obejmują rynki europejskie: Niemcy, Czechy, Włochy, Francję, Słowację, Wielką Brytanię, Hiszpanię i Węgry. Kluczowe branże eksportowe to części i akcesoria samochodowe, wyroby hutnicze, tworzywa sztuczne i samochody. Wysoka koncentracja eksportu na rynku niemieckim (największy partner handlowy) generuje ryzyko przenoszenia szoków koniunkturalnych³⁵.

³⁴ madeinSilesia 2024, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Departament Gospodarki i Współpracy Międzynarodowej, Śląskie Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera, s. 15.

³⁵ Ibidem.

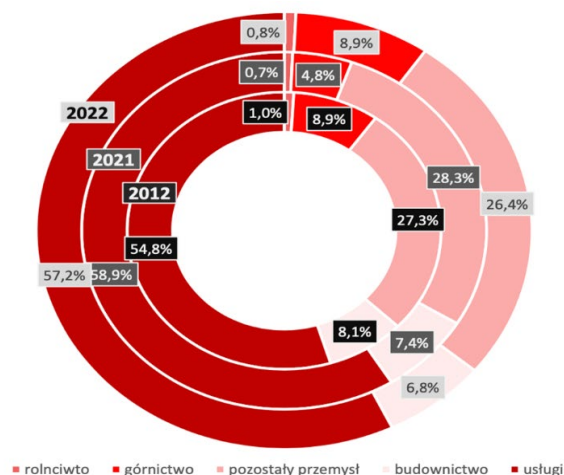
Tabela 10. Wskaźniki eksportowe województwa śląskiego (dane za 2019 r.).

Wskaźnik eksportowy	Śląskie	Polska
Wartość eksportu (2019, mld zł)	120,4	1 005
Udział w eksporcie krajowym (%)	12,0%	100%
Liczba eksporterów (firmy)	4 874	46 440
Udział eksporterów w Polsce (%)	10,5%	100%

Źródło: *madeinSilesia 2024, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Departament Gospodarki i Współpracy Międzynarodowej.*

Struktura Wartości Dodanej Brutto (WDB) województwa śląskiego historycznie zdominowana była przez przemysł wydobywczy, hutnictwo i przemysł ciężki. Mimo postępującej transformacji sektory te zachowują istotny udział w regionalnej wartości dodanej. Górnictwo węgla kamiennego stanowi jednocześnie główny czynnik ryzyka strukturalnego wobec wymogów polityki klimatycznej Unii Europejskiej.

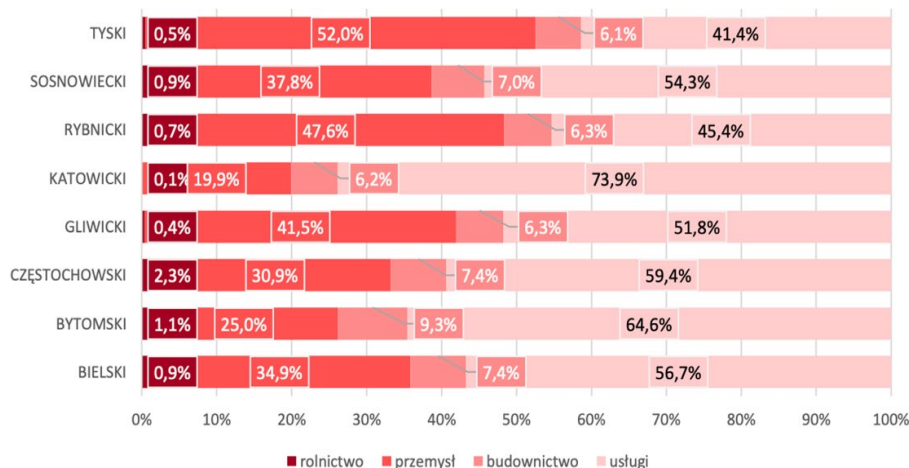
Rysunek 9. WDB województwa śląskiego w podziale na sektory gospodarki w latach 2012, 2021 i 2022.

Źródło: *Raport o stanie województwa za 2024 rok, Załącznik do Uchwały Zarządu Województwa Śląskiego Nr 1077/82/VII/2025 z dnia 21.05.2025 r., Katowice 2025, s.21.*

Podział WDB według PKD w podregionach województwa śląskiego prezentuje rysunek 10.

Rysunek 10. WDB wg grup sekcji PKD w podregionach województwa śląskiego w 2022r.

Źródło: Raport o stanie województwa za 2024 rok, Załącznik do Uchwały Zarządu Województwa Śląskiego Nr 1077/82/VII/2025 z dnia 21.05.2025 r., Katowice 2025, s.22.

Stan zatrudnienia w sektorze górnictwa systematycznie maleje. Na koniec lutego 2026 r. wyniósł on 70 737 osób, wobec 80 017 osób w 2020 r. – oznacza to spadek o ok. 11,6% w ciągu sześciu lat.³⁶ Szacuje się w Strategii Funduszu Transformacji Województwa Śląskiego S.A, że całkowita luka rynkowa wynikająca z wygaszania działalności wydobywczej może osiągnąć do 2049 roku 140 tys. miejsc pracy (po zastosowaniu mnożnika input-output 1,21 dla miejsc pracy w górnictwie i branżach powiązanych)³⁷.

Tabela 11. Dynamika zatrudnienia w sektorze górnictwa węgla kamiennego w województwie śląskim (2020–2026).

Rok	2020	2021	2022	2023	2024	2026 (luty)
Liczba zatrudnionych (osoby)	80 017	77 545	75 470	76 123	74 114	70 737

Źródło: Opracowanie własne na podstawie energy.instrat.pl, Agencja Rozwoju Przemysłu Katowice; polskirynekwegla.pl

³⁶ <https://polskirynekwegla.pl/>

³⁷ Strategia Funduszu Transformacji Województwa Śląskiego S.A. Katowice 2025, s.9

Sektor hutnictwa i przemysłu ciężkiego przechodzi analogiczne procesy restrukturyzacyjne, wzmocnione presją kosztów energii i europejskich regulacji środowiskowych. Przemysł motoryzacyjny (automotive) – zlokalizowany m.in. w aglomeracji bielskiej i tyskiej – adaptuje się do wymogów elektryfikacji transportu, co stanowi zarówno zagrożenie dla produkcji silników konwencjonalnych, jak i szansę na rozwój komponentów dla pojazdów elektrycznych i hybrydowych.

W ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST) na lata 2021–2027 województwu śląskiemu przyznano ponad 2,21 mld EUR. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej, w tym restrukturyzacja obszarów pogórnicznych, wsparcie reindustrializacji i modernizacja kompetencji pracowników. Do marca 2026 r. podpisano 441 umów, wypłacając ponad 580 mln zł.³⁸

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030 (RSI 2030) identyfikuje następujące inteligentne specjalizacje regionu: energetykę, medycynę, technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT), przemysły wschodzące (mobilność, przemysły kreatywne) oraz zieloną gospodarkę.³⁹ Specjalizacje te wyznaczają kierunki koncentracji wsparcia publicznego oraz priorytetów inwestycyjnych. Kluczowe branże przyszłości zidentyfikowane w regionalnej agendzie to: elektromobilność i automotive nowej generacji, automatyzacja przemysłowa i robotyka, cyberbezpieczeństwo, branża medyczna i farmaceutyczna, usługi dla biznesu (BPO/SSC/IT), logistyka i dystrybucja oraz odnawialne źródła energii (OZE). Katowice i Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM) należą do kluczowych ośrodków nowoczesnych usług biznesowych w Polsce posiadając 7,5% udziału w rynku krajowym.⁴⁰

Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE) pozostaje jednym z największych instrumentów przyciągania inwestycji w regionie. Region dysponuje ponadto rozbudowaną siecią parków przemysłowych i technologicznych (m.in. Technopark Gliwice, Park Naukowo-Technologiczny Euro Centrum, Sosnowiecki Park Naukowo-Technologiczny,

³⁸ Stan wdrażania Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Urząd Marszałkowski, marzec 2026.

³⁹ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030, Urząd Marszałkowski 2021.

⁴⁰ <https://europerspektywy.eu/raport-absl-sektor-uslug-biznesowych-katowice/>.

Śląski Park Technologii Medycznych Kardio-Med Silesia), tworzących infrastrukturę dla firm innowacyjnych.

W rankingu fDi Intelligence „Europejskie Miasta i Regiony Przyszłości 2025” region śląski zajął 4. miejsce w kategorii efektywności kosztowej, 7. w otwartości na biznes i 8. w strategii przyciągania inwestycji zagranicznych⁴¹. Stanowi to istotny atut w rywalizacji o bezpośrednie inwestycje zagraniczne w sektorach zaawansowanych technologicznie.

2.2 Przedsiębiorczość i inwestycje

Według stanu na koniec grudnia 2024 r. w rejestrze REGON wpisanych było 545,2 tys. podmiotów z siedzibą na terenie województwa śląskiego – o 2,3% więcej niż rok wcześniej. Podmioty z regionu stanowiły 10,3% wszystkich jednostek w Polsce, co lokowało województwo na drugiej pozycji w kraju (po mazowieckim z udziałem 19,8%)⁴². Wskaźnik przedsiębiorczości w 2024 roku wynosił jednak 1271 podmiotów na 10 tys. ludności, wobec 1 415 dla Polski, co odpowiada 89,8 % średniej krajowej. Liczba nowo rejestrowanych podmiotów prywatnych na 10 tys. mieszkańców (69) jest wyraźnie niższa od średniej (85). Liczba spółek z kapitałem zagranicznym (13,1 na 10 tys. ludności) kształtuje się na poziomie zaledwie 54% średniej krajowej (24,2), co sygnalizuje ograniczone przyciąganie zagranicznych inwestycji bezpośrednich⁴³.

Tabela 12. Wybrane wskaźniki przedsiębiorczości – województwo śląskie na tle Polski (2024).

Lp.	Wskaźnik przedsiębiorczości	Śląskie (2024)	Polska (2024)
1.	Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności	1 271	1 415
2.	Podmioty gosp. na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym (Polska=100)	90,8	100,0
3.	Podmioty MŚP (0–249 pracujących) na 10 tys. mieszkańców	1 269	1 414

⁴¹ <https://www.paih.gov.pl/inwestycje/regiony/wojewodztwa/slaskie/>.

⁴² Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie śląskim. Urząd Statystyczny, Katowice, 2025.

⁴³ Ibidem

4.	Podmioty z >49 pracującymi na 10 tys. mieszkańców	8,9	8,3
5.	Nowo zarejestrowane podmioty pryw. na 10 tys. mieszkańców	69	85
6.	Osoby fizyczne prowadzące dział. gosp. na 1000 ludności	91	100
7.	Spółki z kapitałem zagranicznym na 10 tys. ludności	13,1	24,2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, bdl.stat.gov.pl; Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie śląskim, Urząd Statystyczny w Katowicach, 2025.

Ekosystem start-upowy pozostaje niedojrzały, brakuje regionalnego funduszu venture capital, a przepływ wiedzy między uczelniami a sektorem prywatnym jest niewystarczający. Powoduje to wolniejsze powstawanie firm głęboko technologicznych (deep-tech) mimo silnej bazy akademickiej (Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski, Śląski Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Ekonomiczny).

W bieżącej perspektywie finansowej UE 2021–2027 na wsparcie przedsiębiorców, innowacji i transformacji regionu przeznaczono łącznie 3,5 mld zł w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego (FEŚ). Do marca 2026 r. podpisano 441 umów, wypłacając ponad 580 mln zł. Wsparcie obejmuje m.in: rzemieślników, zagospodarowanie terenów poprzemysłowych oraz inwestycje MŚP⁴⁴.

Rysunek 11. Aktywność Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości.

Uwaga: Dane aktualne na dzień 12.12.2025r.

Źródło: <https://funduszedlabiznesu.scp-slask.pl/czy-slaskie-jest-gotowe-na-transformacje-gospodarki/>

⁴⁴<https://funduszedlabiznesu.scp-slask.pl/czy-slaskie-jest-gotowe-na-transformacje-gospodarki/> Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, Regionalny ranking innowacyjności 2025, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/2313906>

W ramach FEŚ 2021–2027 wspierane są projekty badawczo-rozwojowe związane z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Dostępność środków unijnych jest zatem znacząca, jednak zdolność absorpcyjna przedsiębiorstw – szczególnie mikro i małych – pozostaje ograniczona ze względu na bariery administracyjne i niedobór kompetencji aplikacyjnych. Analiza projektów wspieranych przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu (PAIH) w 2025 roku wskazuje, że województwo śląskie nie znalazło się wśród głównych beneficjentów inwestycji rządowych. Największym zainteresowaniem inwestorów cieszyło się województwo mazowieckie (10 projektów), następnie pomorskie (9), małopolskie i opolskie (po 6), dolnośląskie (5) i lubelskie (4).⁴⁵

Dostępne instrumenty finansowania rozwoju regionalnego obejmują:

- Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) – 2,21 mld EUR na lata 2021–2027
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – 2,13 mld EUR
- Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) – 0,78 mld EUR
- Instrumenty krajowe: Rządowy Fundusz Polski Ład, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Śląski Fundusz Rozwoju, Polski Fundusz Rozwoju (PFR), Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)

Doświadczenia z wdrażania RPO 2014–2020 wskazują na sprawną absorpcję na poziomie 3,53 mld EUR (płatności na poziomie 15,3 mld zł, tj. 102% alokacji). Efekty transformacyjne – mierzone dywersyfikacją PKB i wzrostem innowacyjności – pozostają jednak umiarkowane, co wymaga przewartościowania logiki interwencji w nowej perspektywie.⁴⁶

Tabela 13. Wybrane wskaźniki inwestycyjne – województwo śląskie na tle Polski (2024).

Lp.	Wskaźnik inwestycyjny	Śląskie (2024)	Polska (2024)
1.	Udział nakładów inwestycyjnych spółek z kapitałem zagr. w inwestycjach ogółem (%)	25,4%	26,0%
2.	Udział nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w inwestycjach ogółem (%)	59,5%	63,0%

⁴⁵<https://www.wnp.pl/rynki/rekordowa-wartosc-inwestycji-wspieranych-przez-paih-powstana-tysiace-miejsc-pracy,1022651.html>.

⁴⁶ Streszczenie sprawozdania końcowego z realizacji RPO Województwa Śląskiego 2014–2020; Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Departament Rozwoju i Transformacji Regionu, 19.01.2026 r.

3.	Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw sektora prywatnego / PKB (%)	6,7%	7,6%
----	---	------	------

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

Wydatki inwestycyjne w 2024 roku per capita w JST regionu (1 656,3 PLN) były wyraźnie niższe od średniej krajowej (2 179,0 PLN) przy podobnych poziomach dochodów własnych JST na 1 mieszkańca, gdzie w województwie śląskim wynosiły one 5 762,3 zł a w Polsce 5 794,4 zł. Udział wydatków inwestycyjnych gmin w wydatkach ogółem wyniósł w 2024 r. 14,2% wobec 17,5% w Polsce, co odzwierciedla lukę inwestycyjną⁴⁷.

2.3 Cyfryzacja gospodarki

Infrastruktura telekomunikacyjna województwa śląskiego jest relatywnie dobrze rozwinięta w porównaniu z regionami peryferyjnymi, jednak wykazuje istotne dysproporcje wewnętrzne. Obszary miejskie i metropolitalne – szczególnie w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) – posiadają zaawansowane sieci światłowodowe i zasięg sieci 5G. W obszarach wiejskich i postgórniczych dostępność infrastruktury szerokopasmowej pozostaje niewystarczająca.

Inicjatywy i projekty realizowane w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego (FEŚ) 2021–2027 obejmują inwestycje m.in. w sieci szerokopasmowe, cyfryzację administracji oraz wsparcie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw. Inteligentne specjalizacje regionu – w tym technologie informacyjne i komunikacyjne są elementem koncentracji finansowania przez UE⁴⁸.

Wskaźnik wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych przez przedsiębiorstwa osiąga poziom wyższy niż średnia krajowa, przy czym wyraźna jest luka kompetencyjna między dużymi firmami a sektorem MŚP.

Indeks DESI (ang. Digital Economy and Society Index - Indeks gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego) obejmujący 32 wskaźniki dojrzałości cyfrowej ujęte w czterech obszarach tj. kompetencje cyfrowe, infrastruktura cyfrowa, transformacja cyfrowa

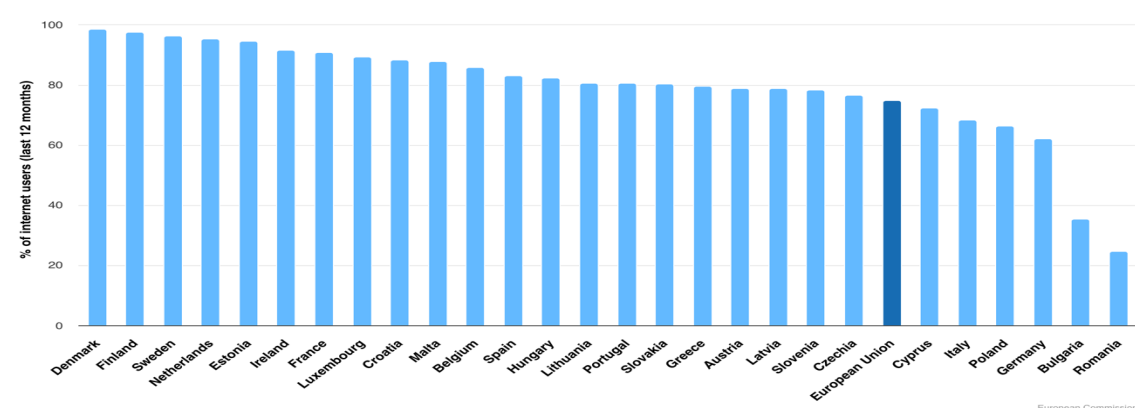
⁴⁷ GUS, Bank Danych Lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

⁴⁸ Stan wdrażania Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, marzec 2026; Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Zarząd Województwa Śląskiego, 2023; funduszedlabiznesu.scp-slask.pl

przedsiębiorstw oraz cyfryzacja usług publicznych określa, że Polska w 2023 roku w większości wskaźników była poniżej średniej unijnej⁴⁹. Wskaźniki te potwierdzają konieczność intensyfikacji działań w wymienionych 4 obszarach. w perspektywie nadchodzących lat.

Przykładowo w odniesieniu do e-administracji w zakresie % użytkowników internetu wskaźnik dla Polski wynosił w 2023 roku 66,44% przy średniej UE 75%.

Rysunek 12. Użytkownicy (16-74 lata) e-administracji w 2023 roku w Unii Europejskiej.

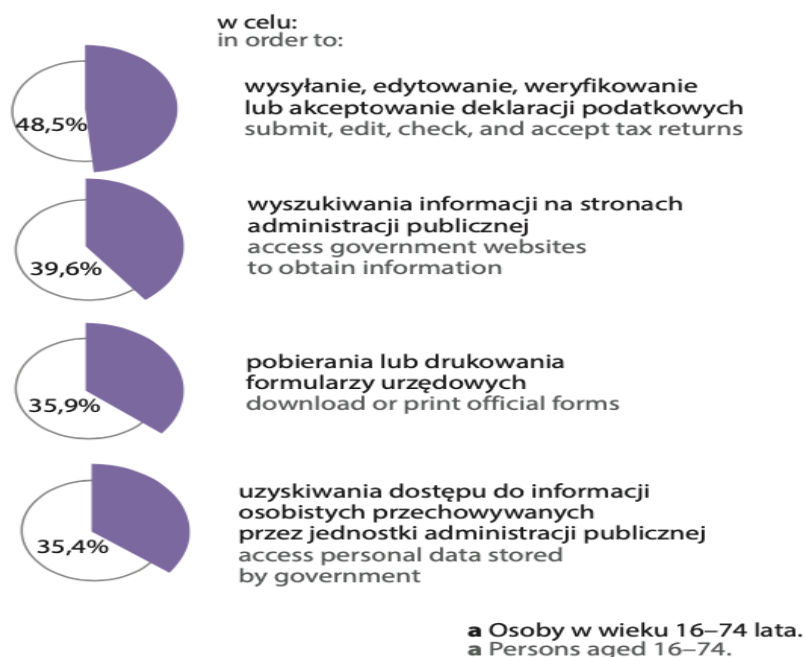
Źródło: DESI 2024; https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts/desi-indicators?period=desi_2024&indicator=desi_egov_users_anys&breakdown=ind_total&unit=pc_ind_ilt12&country=AT,BE,BG,HR,CY,CZ,DK,EE,EU,FI,FR,DE,EL,HU,IE,IT,LV,LT,LU,MT,NL,PL,PT,RO,SK,SI,ES,SE.

⁴⁹ <https://www.gov.pl/web/ia/wskaznik-desi-jako-miernik-stopnia-cyfryzacji-panstw>

Poziom aktywności użytkowników internetu w zakresie e-administracji w 2024 roku w województwie śląskim prezentuje natomiast rysunek 13.

Rysunek 13. Osoby korzystające z usług administracji publicznej za pomocą internetu w 2024 w województwie śląskim.

**OSOBY^a KORZYSTAJĄCE Z USŁUG ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ ZA POMOCĄ INTERNETU W 2024 R.**
w ciągu ostatnich 12 miesięcy
INDIVIDUALS^a WHO USED E-GOVERNMENT SERVICES, 2024
during the last 12 months

Źródło: Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach, s.24.

Inicjatywy smart city wdrażane są przede wszystkim w największych ośrodkach miejskich regionu – Katowicach, Gliwicach i Tychach – obejmując m.in. inteligentne zarządzanie ruchem, systemy monitoringu środowiskowego i platformy partycypacji obywatelskiej. Stanowią one jednak wyjątek, a nie regułę w skali 204 JST województwa. Znaczna część małych gmin – zwłaszcza postgórniczych – ma problem z zasobami i kompetencjami do wdrażania rozwiązań cyfrowych.

W ramach osi priorytetowej 1.4 FESL 2021–2027 „Cyfryzacja administracji publicznej” realizowane są projekty dotyczące cyfryzacji procesów back-office w podmiotach świadczących usługi publiczne oraz elementy smart city, tworzenie i rozwój e-usług publicznych, a także digitalizacja i udostępnianie danych.⁵⁰

⁵⁰ Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Zarząd Województwa Śląskiego, 2023, s.23-24

Tabela 14. Wybrane wskaźniki cyfryzacji – województwo śląskie na tle kraju .

Wskaźnik cyfrowy	Śląskie	Polska
Regional Innovation Scoreboard 2025 – pozycja wśród regionów UE	194/239	-
Udział przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowy dostęp do internetu (%) 2024	99,4	98,7
Odsetek przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowe łącze stałe o przepustowości przynajmniej 30 Mb/s (%) 2024	88,3	84,1
Przedsiębiorstwa stosujące środki bezpieczeństwa ICT (%) 2024	96	94,1
Przedsiębiorstwa zatrudniające specjalistów ICT (%) 2024	24,4	26

Źródło: BDL; Komisja Europejska, Regional Innovation Scoreboard 2025; funduszedlabiznesu.scp-slask.pl; funduszeue.slaskie.pl

Region śląski zajmuje dopiero 194 miejsce wśród regionów Unii Europejskiej w rankingu Regional Innovation Scoreboard 2025, uzyskując kategorię „Wschodzący Innowator +”. W Polsce wyprzedzają go regiony: stołeczny, małopolski, pomorski, dolnośląski i podkarpacki. Pozytywnym sygnałem jest jednak najszybsze tempo wzrostu innowacyjności w perspektywie krótkoterminowej (pierwsze miejsce ex aequo z podkarpackim).⁵¹

Niedopasowanie kompetencji absolwentów uczelni wyższych do potrzeb nowoczesnej gospodarki cyfrowej jest jednym z głównych czynników hamujących rozwój sektorów zaawansowanych technologicznie. Komercjalizacja badań i transfer technologii między uczelniami a sektorem prywatnym pozostają na niewystarczającym poziomie, mimo silnej bazy badawczej regionu.

⁵¹ <https://funduszedlabiznesu.scp-slask.pl/czy-slaskie-jest-gotowe-na-transformacje-gospodarki/>; Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, Regionalny ranking innowacyjności 2025, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/2313906>

3. ŚRODOWISKO NATURALNE

Województwo śląskie, jako jeden z najbardziej zurbanizowanych i uprzemysłowionych regionów Unii Europejskiej, zmagają się ze złożonymi wyzwaniami środowiskowymi będącymi dziedzictwem kilkusetletniej intensywnej eksploatacji surowców naturalnych i procesów industrializacji.

3.1 Jakość powietrza

Województwo śląskie od lat klasyfikowane jest jako jeden z regionów o najwyższym poziomie zanieczyszczenia powietrza w całej Unii Europejskiej.

Zjawisko to wynika ze skumulowanego oddziaływania trzech grup źródeł emisji: niskiej emisji z sektora komunalno-bytowego (przede wszystkim ogrzewania węglem w indywidualnych gospodarstwach domowych), emisji z transportu drogowego oraz procesów przemysłowych, w tym koksownictwa, hutnictwa i energetyki konwencjonalnej⁵².

Zgodnie z danymi Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIOŚ) za 2024 rok, średnie roczne stężenie pyłu zawieszonego PM_{2,5} w wielu miejscach osiągało niemal wartość dopuszczalną UE (25 µg/m³). Stężenie PM₁₀ osiągnęło w niektórych miejscach poziomy wyższe niż 40 µg/m³ normy UE⁵³.

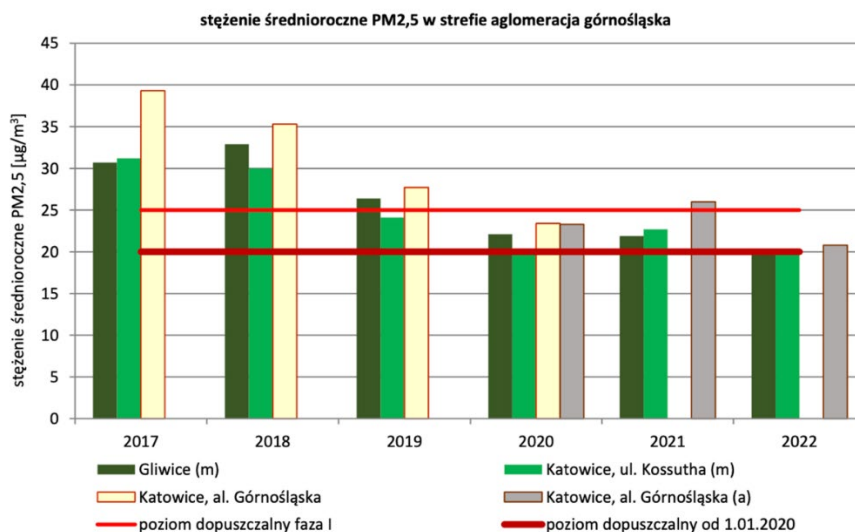
Aktualizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego przeprowadzona w 2023 roku potwierdziła natomiast w wielu miejscach w 2022 roku przekroczenia poziomów dopuszczalnych dla PM₁₀, PM_{2,5} oraz dwutlenku azotu (NO₂) w strefie aglomeracji górnośląska, a także przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu⁵⁴.

⁵² Program ochrony środowiska dla województwa śląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Departament Ochrony Środowiska, Ekologii i Opłat Środowiskowych, Katowice, wrzesień 2024, s. 23–48. <https://www.slaskie.pl/content/program-ochrony-srodowiska>.

⁵³ Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim. Raport wojewódzki za rok 2024 Główny Inspektorat Ochrony Środowiska; https://dust.trainhub.eumetsat.int/docs/eea_air_quality.html.

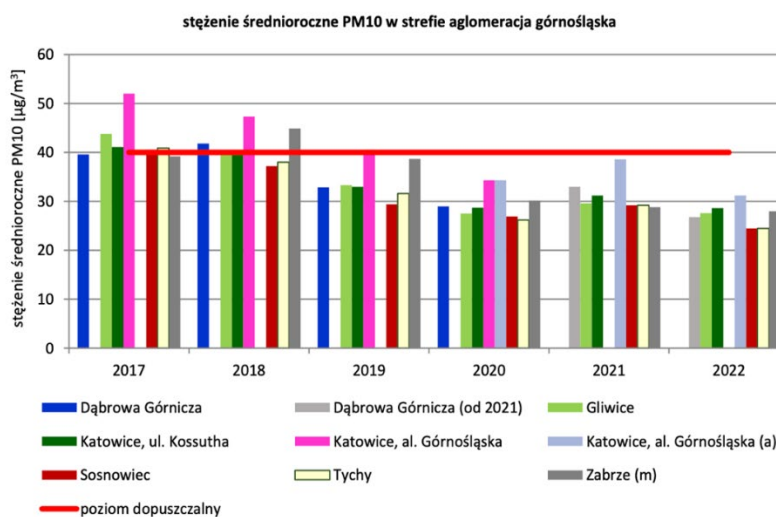
⁵⁴ Uchwała nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego” przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, s. 83–86.

Rysunek 14. Wyniki pomiarów stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM_{2,5} w latach 2017-2022 w strefie aglomeracja górnośląska.

Źródło: Uchwała nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego” przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, s. 48.

Rysunek 15. Wyniki pomiarów stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM₁₀ w latach 2017-2022 w strefie aglomeracja górnośląska.

Źródło: Uchwała nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego” przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, s. 43.

Program Ochrony Powietrza dla województwa śląskiego zakłada podjęcie działań ograniczających emisję z sektora komunalno-bytowego, działań w zakresie ograniczenia emisji z sektora komunikacyjnego, działań wspomagających związanych z prowadzeniem działań promocyjnych i edukacyjnych, a także działań kontrolnych⁵⁵.

Wśród wyzwań w zakresie ochrony powietrza można wskazać na cały czas dużą liczbę ogrzewania węglowego w indywidualnym budownictwie mieszkaniowym. Ponadto można wskazać na nierównomierne wykorzystanie programów dofinansowania np. Czyste Powietrze czy zakończony program STOP SMOG w poszczególnych gminach. Nakładają się również zanieczyszczenia transgraniczne z emisją lokalną czy występuje napływ mas powietrza z regionów o wysokiej emisji przemysłowej. Szczególnie w obszarach metropolitalnych Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) występują znaczne emisje z transportu drogowego.

3.2 Gospodarka wodami i wodno-kanalizacyjna

Zasoby wód powierzchniowych i podziemnych województwa śląskiego pozostają pod silną presją antropogeniczną, która jest wypadkową historycznej eksploatacji górniczej, intensywnej urbanizacji oraz działalności przemysłowej. Wskazuje się, że tylko część jednolitych części wód powierzchniowych (jcw) osiąga dobry stan ekologiczny wymagany przez Ramową Dyrektywę Wodną (RDW) Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE.⁵⁶ Oznacza to, że pozostałe wody regionu nie spełniają wymogów prawnych UE, których pełne wdrożenie planowane jest na rok 2027.

Szczególnie poważnym problemem strukturalnym są zjawiska subsydencji górotworu, będące bezpośrednią konsekwencją wieloletniej eksploatacji górniczej. Procesy te powodują powstawanie trwałych zalewisk degradując tereny rolne i leśne, a także infrastrukturę techniczną.

⁵⁵ Uchwała nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego” przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, s. 222

⁵⁶ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2000-60-we-ustanawiajaca-ramy-wspolnotowego-dzialania-w-dziedzinie-67427579>.

Zrzuty słonych wód kopalnianych do rzek, szczególnie do Wisły i Odry, pogarszają jakość zasobów wodnych w skali ponadregionalnej.

Regionowi grozi narastający deficyt zasobów wodnych. Niedobór wody pitnej w skrajnie suchych latach stanowi rosnące zagrożenie dla bezpieczeństwa wodnego województwa, przy jednoczesnym ryzyku intensywnych epizodów opadowych i podtopień na obszarach silnie zurbanizowanych.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności województwa śląskiego wykazuje tendencję spadkową w sektorze przemysłowym przy relatywnie stabilnym poziomie zużycia komunalnego.

Procentowy wskaźnik ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków osiągnął w regionie poziom w 2024 roku 83,4 % przy średniej w Polsce 76,2%. Istnieje jednak znaczna luka infrastrukturalna pomiędzy miastami i obszarami wiejskimi wymagająca dalszych inwestycji w sieć kanalizacyjną na wsiach.

Tabela 15. Wybrane wskaźniki dotyczące gospodarki wodnej i wodno-ściekowej.

Parametr	Śląskie	Polska
Zużycie wody na 1 mieszkańca (m3) (2024)	88,7	214,1
Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem (%) (2024)	26,2	68,3
Ludność korzystająca z oczyszczalni (%) (2024)	83,4	76,2
Ludność korzystająca z oczyszczalni – miasta (%) (2024)	92,4	94,6
Ludność korzystająca z oczyszczalni – obszary wiejskie (%) (2024)	55,6	49,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, bdl.stat.gov.pl.

3.3 Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami w województwie śląskim charakteryzuje się strukturalną rozbieżnością między rosnącymi wymogami prawnymi Unii Europejskiej a rzeczywistymi możliwościami przerobowymi i organizacyjnymi systemu regionalnego.

Poziom recyklingu odpadów komunalnych w 2024 roku wyniósł 46,3%, co jest wartością znacząco niższą od wymaganego przez dyrektywę UE 2008/98/WE (zmienioną dyrektywą 2018/851/UE) poziomu 60% do 2030 roku⁵⁷. Dystans do celu unijnego wynosi zatem 13,7 punktu procentowego i przy obecnym tempie wzrostu recyklingu może nie zostać zniwelowany bez zdecydowanej interwencji systemowej.

Selektywna zbiórka odpadów pozostaje niejednorodna w układzie miasto–wieś. Gminy miejskie osiągają poziom selektywnej zbiórki wyższy niż wsie. Dysproporcja ta wynika z różnic w infrastrukturze punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców oraz dostępności systemu pojemnikowego.

Tabela 16. Struktura strumienia odpadów komunalnych.

Odpady	Śląskie Udział w strumieniu (%)	Polska Udział w strumieniu (%)
Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów- ogółem:	46,3	42
Z gospodarstw domowych	49,2	44,9
Papier i tektura, metale, szkło i tworzywa sztuczne	13,6	14,2
Biodegradowalne	17,4	15,8
Udział odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania w	37,7	30,1

⁵⁷ GUS, Bank Danych Lokalnych – Gospodarka odpadami komunalnymi, dane za 2024 r.; DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2008/98/WE w sprawie odpadów; <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2018-851-zmieniacza-dyrektywe-2008-98-we-w-sprawie-odpadow-69059503>

Odpady	Śląskie Udział w strumieniu (%)	Polska Udział w strumieniu (%)
ogólnej ilości odpadów zebranych w ciągu roku		

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych – Gospodarka odpadami komunalnymi, dane za 2024 r.

Region dysponuje rozbudowaną siecią instalacji przetwarzania odpadów, jednak ich łączna przepustowość i poziom technologiczny nie jest wystarczający. Problem niewystarczającej mocy przerobowej instalacji regionalnych ilustruje m.in. trwający od lat spór o lokalizację nowej spalarni odpadów w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM). Przewiduje się, że nowelizacja ustawy o GZM umożliwi Metropolii prowadzenia gospodarki odpadowej.

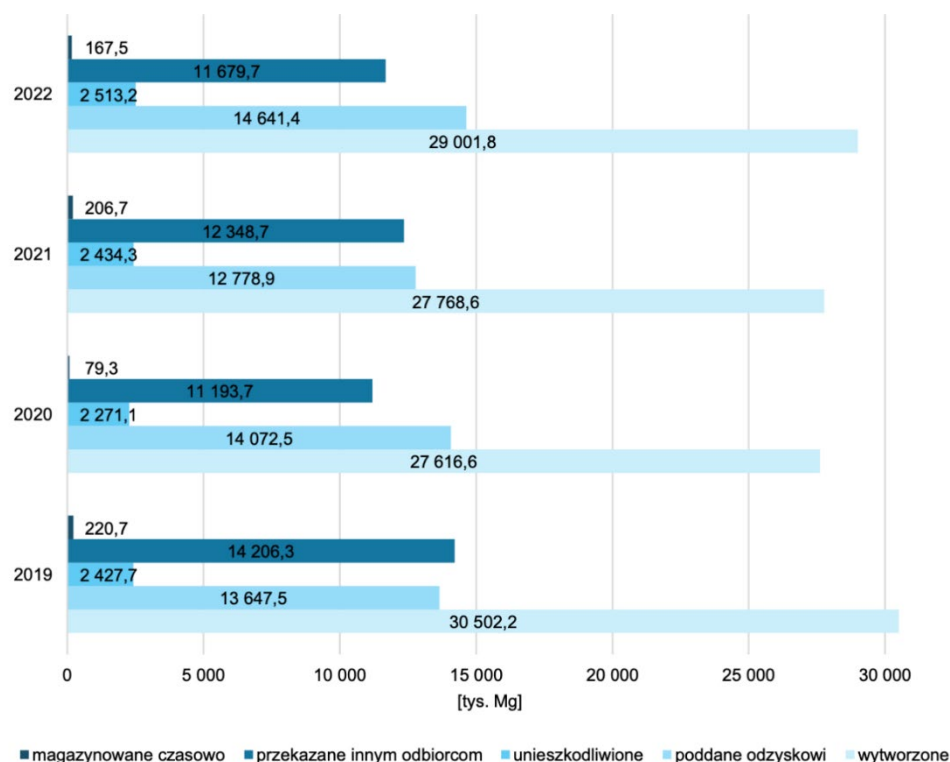
Tabela 17. Wybrane wskaźniki dotyczące odpadów komunalnych.

Odpady	Śląskie	Polska
Wskaźnik efektywności kosztowej ogółem usług odebranych odpadów komunalnych (zł/t)	961,98	971,29
Wydatki budżetowe na gospodarkę odpadami (1000zł/tonę)	0,96	0,97
Odpady komunalne wytworzone przez jednego mieszkańca (kg)	409	377
Koszt gospodarki odpadami (tys. zł)	1 691 886	17 752 871

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych – Gospodarka odpadami komunalnymi, dane za 2024 r.

Istotną częścią odpadów w regionie są odpady przemysłowe jako wynik działalności gospodarczej. Zauważalną jednak jest tendencja spadkowa ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych.

Rysunek 16. Odpady przemysłowe wytworzone oraz sposoby ich przetwarzania.

Źródło: Uchwała nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego” przyjętego uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 roku, s. 137.

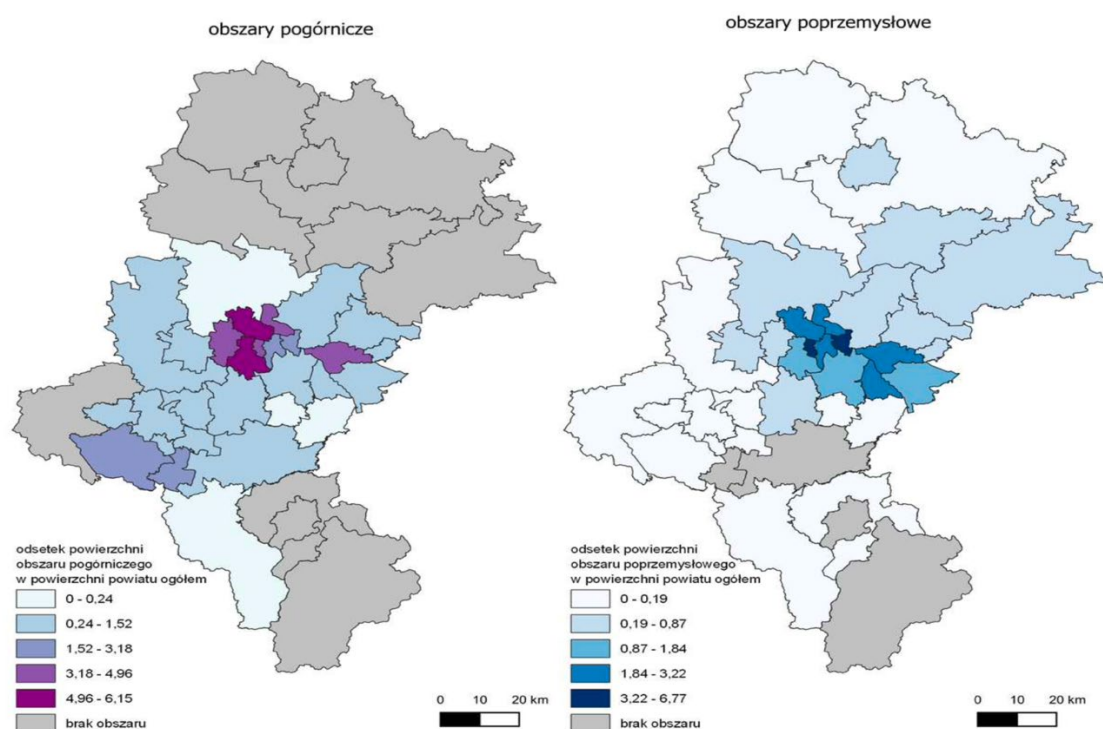
3.4 Rewitalizacja terenów poprzemysłowych

Województwo śląskie dysponuje największym zasobem terenów pogórnich i poprzemysłowych (brownfields) w Polsce. Ich łączna powierzchnia szacowana jest na 9249 ha, obejmując tereny m.in. po kopalniach węgla kamiennego i brunatnego, hutach stali, zakładach koksowniczych, elektrowniach i zakładach chemicznych. Na terenie województwa śląskiego znajduje się ponad 300 terenów pogórnich (5566ha) oraz ponad 270 terenów poprzemysłowych (3683ha)⁵⁸.

Stanowi to dziedzictwo industrialne o unikatowej skali w kontekście europejskim, generujące zarówno ogromne wyzwania, jak i potencjalne szanse rozwojowe.

⁵⁸ Analiza terenów pogórnich i poprzemysłowych w województwie śląskim, 2023, Referat Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego (RCAS), Departament Rozwoju i Transformacji Regionu Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, s.6

Rysunek 17. Struktura terenów pogórnicznych i poprzemysłowych (brownfields) wg powiatów w woj. śląskim (2023).

Źródło: Analiza terenów pogórnicznych i poprzemysłowych w województwie śląskim, 2023, Referat Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego (RCAS), Departament Rozwoju i Transformacji Regionu Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, s.8.

Baza danych OPI-TPP 2.0, opracowana w ramach projektu Rozbudowa systemu zarządzania terenami pogórnicznymi na terenie województwa śląskiego (stan na 2023), stanowi najobszerniejszy inwentarz tego rodzaju nieruchomości w Polsce. Dane te umożliwiają precyzyjną lokalizację, klasyfikację oraz ocenę potencjału poszczególnych terenów pod kątem ich przyszłego zagospodarowania⁵⁹.

Pomimo pojedynczych sukcesów rewitalizacyjnych – takich jak Strefa Kultury w Katowicach - NOSPR, MCK, Muzeum Śląskie (dawna KWK Katowice) czy Browar Obywatelski w Tychach – skala i tempo rewitalizacji pozostają nieadekwatne do zasobu. Bez interwencji publicznej tereny pogórniczne i poprzemysłowe pozostaną niezagospodarowane przez kolejne lata.

⁵⁹<https://rcas.slaskie.pl/content/analiza-terenow-pogornicznych-i-poprzemyslowych-w-wojewodztwie-slaskim>

Wśród barier zagospodarowania tych terenów wskazuje się skomplikowaną strukturę własnościową, wysokie koszty rekultywacji i remediacji, silne zanieczyszczenie gruntów i wód gruntowych czy brak aktualnych planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

4. System instytucjonalny

4.1 Reforma samorządowa

Województwo śląskie dysponuje jednym z najbardziej złożonych i sfragmentaryzowanych układów samorządowych w Europie. Według stanu na dzień 16.03.2026r. na obszarze ok. 12 334 km² funkcjonuje łącznie 204 jednostek samorządu terytorialnego, w tym: 19 miast na prawach powiatu, 17 powiatów ziemskich oraz 167 gmin (miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich) oraz województwo (Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego)⁶⁰.

Fragmentaryzacja ta rodzi szereg konsekwencji o charakterze systemowym. Wysoki stopień rozdrobnienia samorządowego zwiększa koszty dostarczania usług publicznych w porównaniu z modelami skonsolidowanymi. W przypadku województwa śląskiego skutkuje to m.in. powielaniem funkcji administracyjnych, trudnościami w koordynacji planistycznej oraz asymetrią informacyjną między JST różnych szczebli. Pojawia się również swoista rywalizacja wewnętrzna pomiędzy poszczególnymi miastami województwa, zarówno na poziomie gospodarczym (dotyczącym między innymi przyciągania inwestycji bezpośrednich, organizacji imprez o charakterze regionalnym i ogólnokrajowym), jak i o charakterze ambicjonalnym, zwłaszcza w kontekście personalnym.

Szczególnie istotne jest zróżnicowanie potencjału poszczególnych jednostek. W ramach Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) funkcjonują zarówno tzw. liderzy rozwoju (m.in. Katowice, Gliwice, Tychy), jak i gminy z poważnymi problemami strukturalnymi finansów publicznych (m.in. Bytom, Ruda Śląska). Nieformalna bliskość międzyorganizacyjna między gminami może sprzyjać tworzeniu koalicji forsujących nieoptymalne decyzje ponad interesem regionalnym.

⁶⁰ <https://www.gov.pl/web/mswia/baza-jst>; Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach.

Tabela 18. Struktura jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego (2024).

Typ JST	Liczba	Udział (%)	Uwagi
Gminy ogółem	167	81,87	miejskie, wiejskie, miejsko-wiejskie
Miasta na prawach powiatu	19	9,31	m.in. Katowice, Gliwice, Ruda Śląska, Mysłowice, Bielsko-Biała, Częstochowa, Rybnik
Powiaty ziemskie	17	8,33	Subregiony: północny, zachodni, południowy, centralny
Województwo	1	0,49	
ŁĄCZNIE	204	100%	12 330 km²

Źródło: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Baza JST, stan na 31.12.2024, <https://www.gov.pl/web/mswia/baza-jst>

Kluczowym wyzwaniem w zakresie koordynacji strategicznej jest brak spójności między dokumentami planistycznymi poszczególnych szczebli samorządu. Obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego ” Śląskie 2030 - Zielone Śląskie” (przyjęta w 2020 r.) oraz np. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030 (2021 r.) wyznaczają ramy regionalnego rozwoju, jednak ich implementacja na szczeblu gminnym i powiatowym jest niewystarczająca. Liczne strategie lokalne nie są zsynchronizowane z dokumentem regionalnym, generując sprzeczności celów i utrudniając absorpcję funduszy Unii Europejskiej.

Fragmentaryzacja układu decyzyjnego przejawia się również w wielości instytucji odpowiedzialnych za realizację polityk publicznych. Brak jednolitego systemu monitorowania i ewaluacji skutkuje trudnościami w ocenie efektywności realizowanych programów.

Szczególnie dotkliwy jest niedobór mechanizmów koordynacji horyzontalnej między gminami GZM w zakresie polityki przestrzennej, transportowej i mieszkaniowej. Jedną z prób poprawy mechanizmu koordynacji jest Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM), powołana w 2017 r. na mocy ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim.

GZM zrzesza 41 gmin z terenu województwa śląskiego w ramach pięciu podregionów (bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki, tyski), stanowiąc unikatowe w skali kraju laboratorium zarządzania metropolitalnego.⁶¹

W debacie publicznej i legislacyjnej toczy się dyskusja nad nową ustawą metropolitalną. Projektowane przepisy zakładają m.in. rozszerzenie kompetencji metropolii w obszarze planowania przestrzennego, gospodarki odpadami czy zrównoważonego transportu miejskiego⁶² Projekt tej ustawy metropolitalnej obejmującej swoim zainteresowaniem Trójmiasto jest przyjęty przez Radę Ministrów, co nastąpiło 8 kwietnia 2026 roku, wkrótce rozpocznie się proces legislacyjny w Parlamencie. Ustawa ta wniesie istotne zmiany również do obecnie obowiązującej, będącej podstawą funkcjonowania GZM.

4.2 Finanse jednostek samorządu terytorialnego

Sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego (JST) województwa śląskiego charakteryzuje się strukturalnym niedofinansowaniem w odniesieniu do potrzeb transformacyjnych regionu. Dochody własne JST per capita wyniosły w 2024 r. 5 762,3 PLN i były o 0,5% niższe od średniej krajowej wynoszącej 5 794,4 PLN. Jednocześnie region cechuje się znaczącą dysproporcją wewnętrzną – Katowice jako centrum metropolitalne generują ponad 8 000 PLN dochodów własnych per capita, podczas gdy gminy postindustrialne (np. Bytom, Świętochłowice) oscylują w przedziale 3 200–4 100 PLN.⁶³

⁶¹ GZM Metropolia (2022). Strategia Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii do 2030 roku. Katowice: GZM.

⁶²<https://www.gov.pl/web/mswia/projekt-ustawy-o-zwiazku-metropolitalnym-w-wojewodztwie-pomorskim2>

⁶³ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>, 2024

Tabela 19. Struktura dochodów JST wg PIT i CIT.

JST	PIT (%)	CIT (%)
Gmina	7	1,6
Powiat	2	1,7
Miasta na prawach powiatu	8,6	2,2
Województwo	0,35	2,3

Źródło: Ustawa z dnia 1 października 2024 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz.U. 2024 poz. 1572; <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001572>

Strukturę dochodów JST województwa śląskiego tworzą przede wszystkim PIT i CIT oraz transfery wyrównawcze z budżetu państwa (subwencja ogólna i dotacje celowe), które niwelują różnice w potencjale podatkowym gmin.

Uchwalona w 2024 r. nowelizacja ustawy o dochodach JST modyfikuje sposób określania dochodów poprzez to, że dochody samorządów z tytułu PIT i CIT liczone są jako procent od dochodów podatników danego podatku z terenu danej JST.

Ponadto wprowadzono zamiast części subwencji ogólnej, pojęcie potrzeb finansowych JST. Potrzeby te podlegają finansowaniu zwiększonymi dochodami z tytułu PIT i CIT i w mniejszym stopniu subwencją ogólną. Potrzeby finansowe są elementem kalkulacyjnym do ustalenie subwencji ogólnej z budżetu państwa.

Tabela 20. Wybrane wskaźniki finansowe JST województwa śląskiego na tle Polski (2024).

Wskaźnik	Śląskie	Polska (śr.)
Dochody własne per capita (PLN)	5 762,3	5 794,4
Wydatki inwestycyjne per capita (PLN)	1 656,3	2 179,0
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem (%)	14,2%	17,5%
Obsługa długu na 1 000 zł dochodów (PLN)	13,1	14,7
Środki UE per capita – gminy i powiaty (PLN)	26,9	30,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

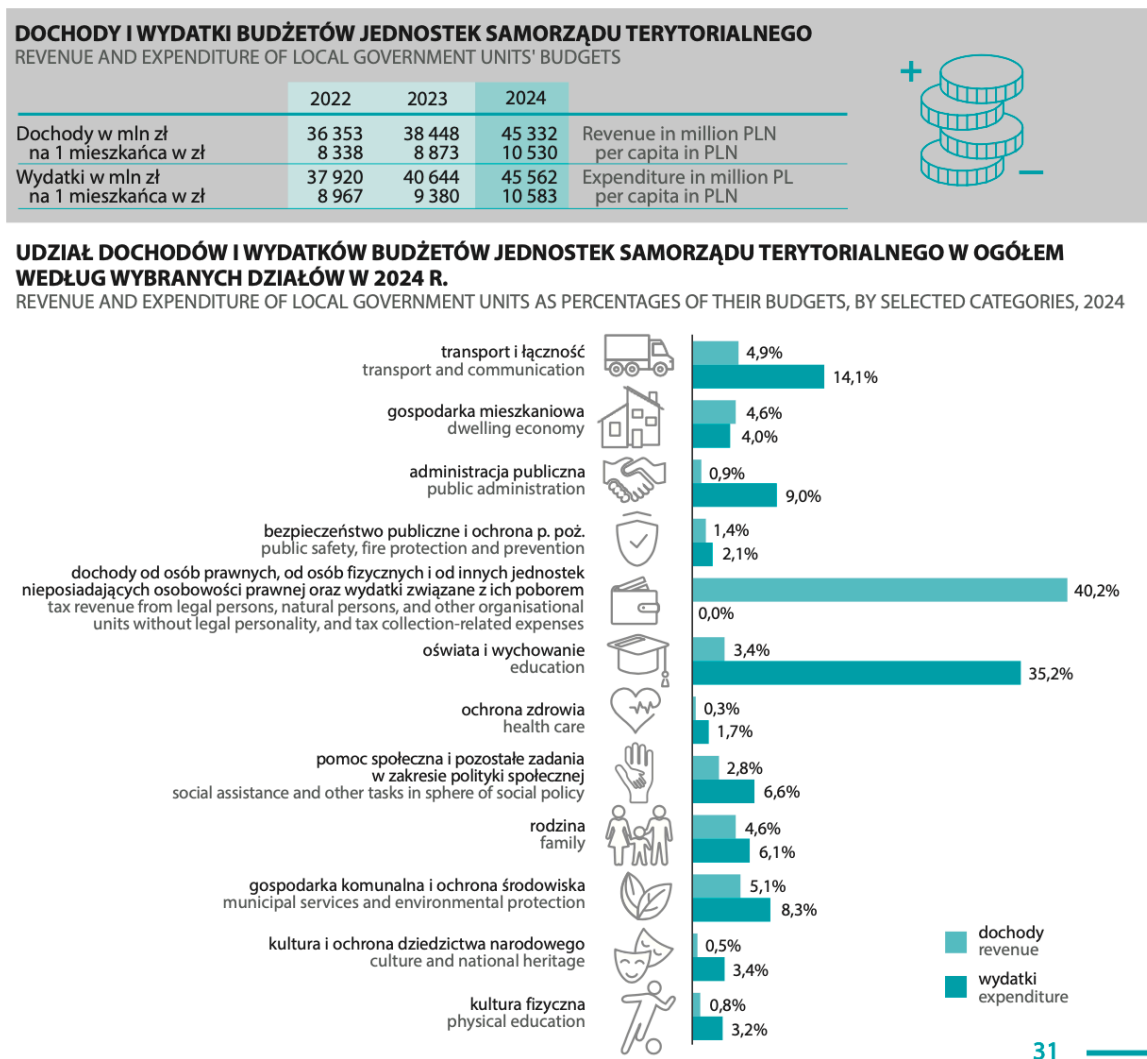
Zdolność inwestycyjna samorządów województwa śląskiego jest strukturalnie ograniczona przez trzy czynniki: obowiązkowe wydatki bieżące związane z funkcjonowaniem infrastruktury pogórnictwa i postindustrialnej, presję inflacyjną na koszty usług publicznych (przede wszystkim oświata i pomoc społeczna) oraz relatywnie niski poziom dochodów własnych w gminach peryferyjnych.

Wydatki inwestycyjne per capita (1 656,3 PLN) są o 23,9% niższe od średniej krajowej (2 179,0 PLN). Udział wydatków inwestycyjnych gmin w wydatkach ogółem wyniósł w 2024 r. 14,2% wobec 17,5% dla Polski. Luka inwestycyjna jest szczególnie wyraźna w gminach pogórnictwa, które jednocześnie ponoszą nieproporcjonalnie wysokie koszty utrzymania zdegradowanej infrastruktury technicznej⁶⁴. Wskaźnik obsługi długu publicznego JST (13,1 zł na 1 000 zł dochodów) jest korzystniejszy od średniej krajowej (14,7 zł), co świadczy o relatywnej dyscyplinie fiskalnej samorządów regionu⁶⁵. Niemniej strukturalne ograniczenia wydatków inwestycyjnych hamują modernizację infrastruktury publicznej niezbędną dla transformacji społeczno-gospodarczej.

⁶⁴ GUS (2024). Bank Danych Lokalnych. Dostępny: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

⁶⁵ Ibidem

Rysunek 18. Dochody i wydatki JST w 2024 r.

Źródło: Województwo Śląskie w liczbach 2025, Urząd Statystyczny w Katowicach s.31.

Optymalizacja struktury wydatków publicznych JST jest jednym z kluczowych wyzwań zarządczych dla regionu. Rosnące koszty jednostkowe usług publicznych (szczególnie w obszarze edukacji oraz pomocy społecznej – ze względu na starzenie się populacji) prowadzą do wyparcia wydatków inwestycyjnych przez wydatki bieżące.

Diagnoza wskazuje na znaczący potencjał efektywności kosztowej w obszarze współpracy międzygminnej. Formalna kooperacja w zakresie usług administracyjnych, infrastruktury komunalnej i zamówień publicznych może generować oszczędności w odniesieniu do kosztów jednostkowych. W województwie śląskim tego rodzaju alianse są na etapie inicjalnym, z wyjątkiem GZM, gdzie rozwijany jest np. wspólny system transportu publicznego czy zakup wspólny energii elektrycznej.

4.3 Planowanie przestrzenne i gospodarka mieszkaniowa

Województwo śląskie wyróżnia się najwyższym w Polsce wskaźnikiem pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP), który według stanu na 2023 r. wynosi 73,4% powierzchni regionu. Na tle krajowym (32,6%) jest to wynik wyjątkowo wysoki; dla porównania najniższe pokrycie planistyczne wykazuje województwo kujawsko-pomorskie (7,7%). Relatywnie wysoki wskaźnik dla województwa śląskiego wynika z długoletniej tradycji planistycznej, dużego udziału terenów zurbanizowanych i przemysłowych oraz aktywnej polityki przestrzennej jednostek samorządowych⁶⁶.

Tabela 21. Pokrycie MPZP w wybranych województwach Polski (2023).

Województwo / obszar	Pokrycie MPZP (%)
Województwo śląskie	73,4% (najwyższe w Polsce)
Polska ogółem	32,6%
Kraków (najwyższe wśród dużych miast)	77,4%
Rzeszów (najniższe wśród dużych miast)	15,5%
Woj. kujawsko-pomorskie (najniższe w Polsce)	7,7%

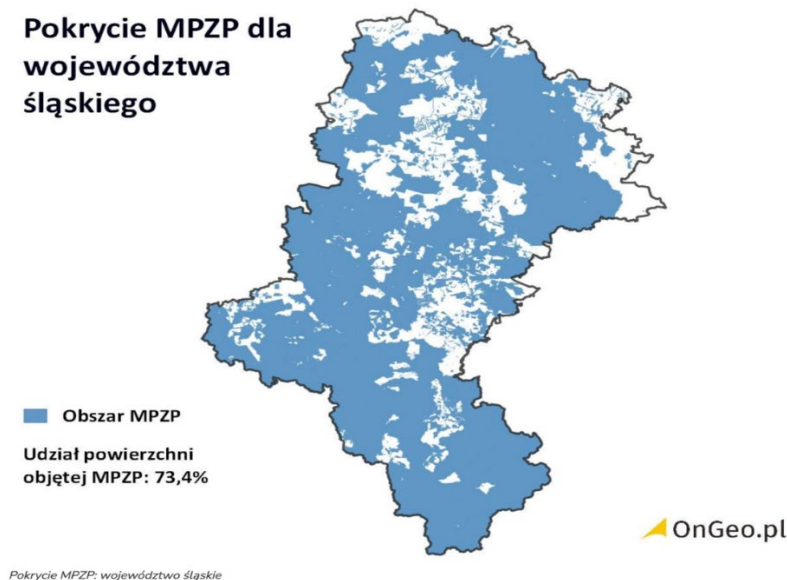
Źródło: *ongeo.pl*, Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w Polsce, 2023; Geoportal Krajowy, <https://mapy.geoportal.gov.pl>.

Pomimo wysokiego pokrycia planistycznego, jakość i aktualność obowiązujących MPZP jest zróżnicowana. Znaczna część planów opracowana jest w oparciu o zdezaktualizowane uwarunkowania gospodarcze, co rodzi ryzyko planistycznej blokady dla nowych inwestycji reindustrializacyjnych. Reforma systemu planowania przestrzennego z 2023 r. (nowelizacja ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) wprowadza obligatoryjny plan ogólny gminy jako podstawowy instrument planistyczny, zastępujący studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.⁶⁷

⁶⁶ <https://blog.ongeo.pl/pokrycie-mpzp>.

⁶⁷ geoportal.gov.pl, 2024; Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2023 poz. 1688

Rysunek 19. Pokrycie MPZM dla województwa śląskiego w 2023 roku.

Źródło: <https://blog.ongeo.pl/pokrycie-mpzp>.

Sektor mieszkaniowy województwa śląskiego mierzy się z narastającymi problemami strukturalnymi. Deficyt mieszkaniowy oraz wzrost cen nieruchomości ogranicza dla młodych dostępność mieszkań oraz grup o średnich i niskich dochodach.

Struktura własności zasobu mieszkaniowego w regionie wykazuje wysoki udział zasobu prywatnego i komunalnego. Zasób komunalny jest w znacznym stopniu zdekapitalizowany – wiele budynków komunalnych pochodzi z okresu PRL i wymaga gruntownej modernizacji energetycznej. Towarzystwa Budownictwa Społecznego (TBS) stanowią marginalną część rynku. Zaczyna się rozwijać program Społeczne Inicjatywy Mieszkaniowe⁶⁸.

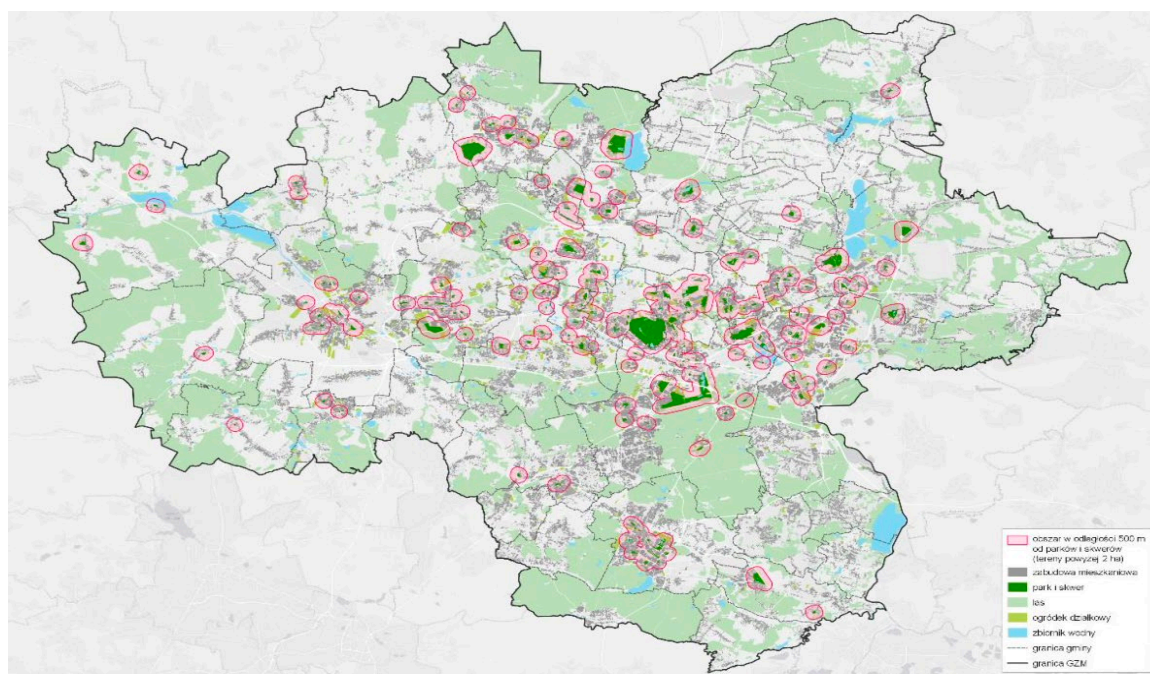
Problem mieszkaniowy wykazuje wyraźny wymiar przestrzenny: obszary rdzeniowe aglomeracji (Katowice, Gliwice) zmagają się z presją cenową i niedoborem dostępnych cenowo lokali, natomiast obszary postindustrialne (Bytom, Ruda Śląska, Świętochłowice) z depopulacją i pustostanami. Dualność ta komplikuje formułowanie jednolitych polityk mieszkaniowych na poziomie regionalnym.

⁶⁸ GUS (2024). Bank Danych Lokalnych.

Grunty pozostające w zasobie gmin pod budownictwo mieszkaniowe stanowią potencjalny zasób dla realizacji polityki mieszkaniowej, jednak ich efektywne zagospodarowanie wymaga integracji z planowaniem przestrzennym i infrastrukturalnym. Aktualnie dane GUS wskazują na znaczne zróżnicowanie tego zasobu między gminami – jego koncentracja w wybranych jednostkach samorządowych nie zawsze odpowiada rzeczywistym potrzebom demograficznym.

Dostępność terenów mieszkaniowych analizowana jest pod różnymi kątami m.in. odległości od terenów zielonych.

Rysunek 20. Analiza dostępności terenów mieszkaniowych, oddalonych do 15 min pieszo od terenów zieleni publicznej w GZM.

Źródło: Strategia Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii na lata 2022-2027, z perspektywą do 2035 r. GZM, 2022

4.4 Instrumenty finansowania rozwoju

W ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021–2027 funkcjonuje kilka funduszy, które prezentuje tabela 22.

Tabela 22. Alokacja funduszy UE dla województwa śląskiego w perspektywie 2021–2027.

Fundusz / Program	Alokacja (mld EUR)	Obszar tematyczny
Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST)	2,21	Transformacja węglowa
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	2,13	Inwestycje, innowacje, środowisko
Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+)	0,78	Kapitał ludzki, włączenie społeczne
ŁĄCZNIE	5,12	—

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Departament Rozwoju i Transformacji Regionu, 19 stycznia 2026 r.; Stan wdrażania Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021–2027, marzec 2026.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) jest w perspektywie 2021–2027 instrumentem wsparcia województwa śląskiego, z alokacją 2,21 mld EUR. Fundusz ukierunkowany jest na wsparcie transformacji obszarów węglowych, reindustrializację, dywersyfikację struktury zatrudnienia oraz przekwalifikowanie pracowników sektora górniczego.⁶⁹

Fundusz Transformacji Województwa Śląskiego S.A. stanowi regionalny instrument wsparcia finansowego dla przedsiębiorstw i JST. Zgodnie ze Strategią Funduszu (Katowice 2025), misją instytucji jest wspieranie dywersyfikacji gospodarczej regionu w kierunku sektorów zaawansowanych technologicznie oraz niskoemisyjnych. Fundusz realizuje operacje finansowe (pożyczki, poręczenia, kapitał udziałowy) skierowane do MŚP z regionalnego sektora postindustrialnego.⁷⁰ Ograniczeniem pozostaje relatywnie mała skala interwencji w relacji do potrzeb regionu. Efekty transformacyjne mierzone dywersyfikacją PKB i wzrostem innowacyjności mają potencjał poprawy.

⁶⁹ Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego (2026). Stan wdrażania Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021–2027 [Informacja, marzec 2026]. Katowice: UMWŚ.

⁷⁰ Fundusz Transformacji Województwa Śląskiego S.A. (2025). Strategia Funduszu Transformacji Województwa Śląskiego. Katowice: FTWS.

Obok środków perspektywy 2021–2027 region korzystał z szeregu krajowych i europejskich instrumentów finansowania. Regionalny Program Operacyjny 2014–2020 zamknięty został ze wskaźnikiem absorpcji na poziomie 102% – płatności osiągnęły 15,3 mld zł (3,53 mld EUR), co potwierdza wysoką efektywność proceduralną systemu wdrażania. Jednocześnie efekty transformacyjne mierzone dywersyfikacją PKB i wzrostem innowacyjności pozostają umiarkowane, co wskazuje na konieczność zwiększenia selektywności interwencji w kolejnej perspektywie⁷¹.

Wśród instrumentów krajowych kluczową rolę odgrywają: Rządowy Fundusz Polski Ład (infrastruktura komunalna), Fundusz Rozwoju Dróg (infrastruktura transportowa), Bank Gospodarstwa Krajowego – BGK (instrumenty zwrotne dla JST i przedsiębiorstw) oraz Polski Fundusz Rozwoju (wsparcie MŚP). Istotnym uzupełnieniem są środki z Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (KSSE), która jest jedną z najlepszych stref ekonomicznych w Polsce i Europie, przyciągając inwestorów do sektorów motoryzacyjnego, logistycznego i IT⁷².

Perspektywa po 2027 r. rodzi istotną niepewność: wstępne sygnały z negocjacji unijnych sugerują brak kontynuacji FST w kolejnym wieloletnim planie finansowym, zaś nowe rozporządzenie może wprowadzić zcentralizowany mechanizm zarządzania funduszami strukturalnymi. Scenariusz ten stanowi poważne zagrożenie dla regionalnej autonomii w zakresie programowania interwencji publicznych.

Tabela 23. Zestawienie kluczowych krajowych instrumentów finansowania rozwoju regionalnego (2024–2026).

Instrument	Zarządzający	Zakres tematyczny
Rządowy Fundusz Polski Ład	Rząd RP / BGK	Infrastruktura komunalna JST
Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg	Rząd RP	Drogi lokalne i regionalne
BGK – instrumenty zwrotne	Bank Gospodarstwa Krajowego	Pożyczki i gwarancje dla JST/MŚP
Fundusz Transformacji WŚ S.A.	Zarząd Województwa Śląskiego	Wsparcie JST, MŚP transformacji regionalnej
KSSE – wsparcie inwestycyjne	Katowicka SSE / ARP	Napływ BIZ, tworzenie miejsc pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych instytucjonalnych

⁷¹ Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego (2023). Streszczenie Sprawozdania Końcowego z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014–2020. Katowice: UMWS.

⁷² PAIH, 2025.

PODSUMOWANIE

Województwo śląskie to bardzo zróżnicowany obszar, złożony z dawnych trzech województw, tj. katowickiego, częstochowskiego i bielskiego. Geograficznie i historycznie obejmujący tereny trzech zaborów, złożony z subregionów o odrębności kulturowej i mentalnej. Jest to jednak województwo o nadal istotnym wpływie na gospodarkę całej Polski, wymagające gruntownego planu dalszego rozwoju, który pod dość pozbawionym treści hasłem transformacji gospodarczej stanowi wyzwanie planistyczne i organizacyjne. Województwo nie jest pozbawione szans, ale mogą zmaterializować się one wyłącznie w sytuacji niwelacji lub mitygacji głównych zagrożeń, do których należą w szczególności:

- szybko starzejące się społeczeństwo, ujemny przyrost naturalny,
- punktowo występująca „klątwa holenderska”,
- niskie nakłady na nowoczesne technologie,
- niski stopień przedsiębiorczości,
- malejąca atrakcyjność regionu jako miejsca do życia,
- brak strategii długookresowej,
- brak spójnej wizji oraz krótko i średniookresowych programów rozwojowych,
- wewnętrzna rywalizacja między ośrodkami miejskimi, ograniczająca możliwości koherentnego rozwoju regionu,
- różnice kulturowe pomiędzy subregionami województwa,
- słabość instytucji.

Kluczowym pytaniem, które wynika z diagnozy sytuacji województwa śląskiego jest pytanie o kierunki rozwoju, zmian oraz propozycji programów wieloletnich. Niniejsza diagnoza jest wyłącznie punktem wyjścia do pracy nad rozwiązaniami mającymi zwiualizować propozycje rozwoju województwa śląskiego w horyzoncie dwóch najbliższych dekad.

Spis rysunków.

Rysunek 1. Udział regionów w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2024r. (ceny bieżące)	3
Rysunek 2. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca według regionów w 2024 r. (ceny bieżące)	4
Rysunek 3. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według grup zawodowych w 2024 r. Stan na dzień 31 grudnia 2024 r.	9
Rysunek 4. Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2024/2025.	11
Rysunek 5. Udział czynników ryzyka zdrowotnego na przykładzie województwa śląskiego.	14
Rysunek 6. Organizacje pozarządowe według rodzaju w 2024 r.	15
Rysunek 7. Aktywność kulturalna w województwie śląskim w 2024 r.	18
Rysunek 8. PKB i PKB per capita w podregionach województwa śląskiego w 2022 roku.	22
Rysunek 9. WDB województwa śląskiego w podziale na sektory gospodarki w latach 2012, 2021 i 2022.	24
Rysunek 10. WDB wg grup sekcji PKD w podregionach województwa śląskiego w 2022 r.	25
Rysunek 11. Aktywność Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości.	28
Rysunek 12. Użytkownicy (16-74 lata) e-administracji w 2023 roku w Unii Europejskiej.	31
Rysunek 13. Osoby korzystające z usług administracji publicznej za pomocą internetu w 2024 w województwie śląskim.	32
Rysunek 14. Wyniki pomiarów stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM 2,5 w latach 2017-2022 w strefie aglomeracja górnośląska.	35
Rysunek 15. Wyniki pomiarów stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM 10 w latach 2017-2022 w strefie aglomeracja górnośląska.	35
Rysunek 16. Odpady przemysłowe wytworzone oraz sposoby ich przetwarzania.	40
Rysunek 17. Struktura terenów pogórnich i poprzemysłowych (brownfields) wg powiatów w woj. śląskim (2023).	40
Rysunek 18. Dochody i wydatki JST w 2024 r.	49
Rysunek 19. Pokrycie MPZM dla województwa śląskiego w 2023 roku.	49
Rysunek 20. Analiza dostępności terenów mieszkaniowych, oddalonych do 15 min pieszo od terenów zieleni publicznej w GZM.	50

Spis tabel.

Tabela 1. Kluczowe wskaźniki demograficzne i społeczno – gospodarcze woj. Śląskiego na tle Polski.	8
Tabela 2. Zróżnicowanie stopy bezrobocia rejestrowanego w wybranych jednostkach terytorialnych województwa śląskiego (2024).	8
Tabela 3. Wskaźniki działalności B+R województwa śląskiego na tle kraju i UE (2023/2024).	9
Tabela 4. Wybrane wskaźniki zdrowia publicznego – porównanie województwa śląskiego i Polski.	13
Tabela 5. Liczba organizacji pozarządowych i wskaźnik na 10 tys. mieszkańców – wybrane województwa (2024).	16
Tabela 6. Frekwencja w głosowaniach na budżety obywatelskie w wybranych miastach województwa śląskiego (2025).	16-17
Tabela 7. Kluczowe wskaźniki makroekonomiczne województwa śląskiego na tle Polski (2024).	21
Tabela 8. Zużycie energii elektrycznej w sektorze przemysłu w województwie śląskim w GWh.	22
Tabela 9. Zużycie energii elektrycznej w sektorze przemysłu w 2024 r.– porównanie w GWh.	23
Tabela 10. Wskaźniki eksportowe województwa śląskiego (dane za 2019 r.).	24
Tabela 11. Dynamika zatrudnienia w sektorze górnictwa węgla kamiennego w województwie śląskim (2020–2026).	25
Tabela 12. Wybrane wskaźniki przedsiębiorczości – województwo śląskie na tle Polski (2024).	27-28
Tabela 13. Wybrane wskaźniki inwestycyjne – województwo śląskie na tle Polski (2024).	29-30
Tabela 14. Wybrane wskaźniki cyfryzacji – województwo śląskie na tle kraju.	33
Tabela 15. Wybrane wskaźniki dotyczące gospodarki wodnej i wodno-ściekowej.	37
Tabela 16. Struktura strumienia odpadów komunalnych.	38-39
Tabela 17. Wybrane wskaźniki dotyczące odpadów komunalnych.	39
Tabela 18. Struktura jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego (2024).	43
Tabela 19. Struktura dochodów JST wg PIT i CIT.	45
Tabela 20. Wybrane wskaźniki finansowe JST województwa śląskiego na tle Polski (2024).	45
Tabela 21. Pokrycie MPZP w wybranych województwach Polski (2023).	48
Tabela 22. Alokacja funduszy UE dla województwa śląskiego w perspektywie 2021–2027.	51
Tabela 23. Zestawienie kluczowych krajowych instrumentów finansowania rozwoju regionalnego (2024–2026).	52

dr hab. Tomasz Papaj,
ekonomista i manager, pracownik naukowy.

Swoje doświadczenie zawodowe zdobywał pracując w firmach sektora prywatnego oraz firmach i instytucjach sektora publicznego. Członek zarządów i rad nadzorczych spółek publicznych. Autor kilku książek i kilkudziesięciu artykułów naukowych.

dr inż. Tomasz Heryszek,
manager, ekonomista i wykładowca akademicki.

Członek zarządów i rad nadzorczych wielu przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych. Absolwent Politechniki Śląskiej, Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Pełni funkcję Doradcy Prezydenta RP.